

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Provoz a ekonomika

Bakalářská práce

Makroekonomická analýza Ruské federace a Ukrajiny

© 2022 ČZU v Praze

OBSAH

1. Úvod
  2. Cíle a metodologie
    - 2.1 Cíle
    - 2.2 Metodologie
  3. Teoretická část
    - 3.1 Základní makroekonomické ukazatele
      - 3.1.1 Systém národních účtů: pojmy, kritéria, typy
      - 3.1.2 Národní produkt: pojem, ukazatele, druhy
      - 3.1.3 Problémy výpočtu HNP a HDP
      - 3.1.4 Platební bilance
      - 3.1.5 Magický čtyřúhelník
  4. Praktická část
    - 4.1 Srovnávací analýza ukazatelů národního hospodářství Ruské federace a Ukrajiny
      - 4.1.1 Vyhodnocení makroekonomických ukazatelů Ruska
      - 4.1.2 Hodnocení makroekonomických ukazatelů Ukrajiny
      - 4.1.3 Problémy Ruska a Ukrajiny na makroekonomické úrovni
  5. Perspektivy vývoje makroekonomické úrovně
    - 5.1. Způsoby, jak zlepšit ekonomiku Ruské federace a Ukrajiny
- Závěr
- Seznam použitých zdrojů
- Přílohy

Abstrakt:

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku hrubého domácího a hrubého národního produktu na území Ruské federace a Ukrajiny a na srovnání kompozice těchto elementárních ukazatelů ekonomické aktivity. Nejdříve je pozornost věnována teoretické stránce tématu. Je vysvětleno, co pojmy HDP a HNP znamenají, jaké jsou metodologické problémy při jejich determinaci, jejich možné dělení podle existujících metodik, a jsou vysvětleny způsoby, který mi lze zjistit jejich hodnotu. Další část je zaměřena na podrobnější prozkoumání složení HDP a HNP ve vybraných zemích. Následně by pak byla porovnána struktura HDP a HNP. V závěru práce je provedeno zhodnocení makroekonomických ukazatelů obou zemí.

Abstract:

This bachelor thesis is focused on the issue of gross domestic and gross national product in the Russian Federation and Ukraine, a comparison of the composition of these basic indicators of economic activity. First, attention is paid to the theoretical side of the topic. It explains what the terms GDP and GNP mean, what the methodological problems are in determining them, their possible division according to existing methodologies and the ways in which their value can be determined. The next part focuses on a more detailed examination of the composition of GDP and GNP in selected countries. Subsequently, the structure of GDP and GNP would be compared. At the end of the work, an evaluation of macroeconomic indicators of both countries is performed.

Klíčová slova: Hrubý domácí produkt, hrubý národní produkt, struktura ukazatele, ekonomická výkonnost, metodika měření, hodnocení ukazatelů, makroekonomické ukazatele.

Keywords: Gross domestic product, gross national product, indicator structure, economic performance, measurement methodology, evaluation of indicators, macroeconomic indicators.

ÚVOD

Makroekonomická teorie je komplexní a zároveň důležitý obor ekonomické vědy. Znalost této teorie vštěpuje dovednosti ekonomické kultury a je základem ekonomického vzdělávání. Makroekonomie uvažuje o ekonomických procesech na úrovni národního ekonomického systému. Předmětem studia jsou souhrnné ukazatele: národní produkce, národní důchod, všeobecná cenová hladina, inflace, zaměstnanost.

Makroekonomie se zabývá problematikou ustanovení všeobecné rovnováhy na komoditním a peněžním trhu, zkoumá vliv agregátní poptávky a agregátní nabídky na národní objem produkce, řeší problémy hospodářské politiky, inflace, nezaměstnanosti a sociální ochrany obyvatelstva.

Nejnovější trendy a změny ve vývoji světové ekonomiky na makroekonomické úrovni jsou generovány následujícími faktory:

- další rozvoj informační ekonomie;
- globalizace světové ekonomiky;
- vznik a rozvoj skupiny zemí s transformující se ekonomikou;
- prohlubování hospodářské a vědeckotechnické propasti mezi vyspělými zeměmi na jedné straně a zeměmi s transformující se ekonomikou na straně druhé;
- obecná komplikace struktury světové ekonomiky na mezinárodní i národní úrovni atd.

Z toho vyplývají nové momenty a závažné posuny v chování agregovaných veličin, jejich vzájemných vztahů v ekonomických procesech. Ve struktuře výrobních faktorů se zvýšil význam informační sféry. Dominují velké cykly. Značné rozdíly se projevují v parametrech národních modelů ekonomického růstu, míře akumulace kapitálu, z hlediska efektivnosti růstu (kapitálová náročnost, materiálová náročnost, vědecká náročnost atd.). Dnes neexistují na světě dvě země, kde by se tyto parametry shodovaly. V současné etapě historie se, díky dosažené úrovni, kvalitě rozvoje a komunikaci mezi různými státy národní úspěchy v oblasti technologického pokroku rychle stávají majetkem světového společenství. Zvýšená intenzita mezistátního pohybu výrobních faktorů (kapitál, technologie, informace, pracovní síla), ale i zboží a služeb a z toho vyplývající nucené

zvýšení role vnějších faktorů v mechanismu hospodářského růstu a procesu expanze reprodukce, naznačují utváření nových vzorců mezinárodní makroekonomie. Tohle určuje relevanci tohoto tématu.

2. CÍLE A METODOLOGIE

2.1 Cíle

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza makroekonomických ukazatelů v Rusku a na Ukrajině. Účel studie určuje formulaci následujících hlavních úkolů:

- zkoumaní systému národních účtů: pojmy, kritéria, typy;
- zkoumaní národního produktu: pojem, ukazatele, druhy;
- zohlednění problému výpočtu HNP a HDP;
- zhodnotit makroekonomické ukazatele Ruska;
- zhodnotit makroekonomické ukazatele Ukrajiny;
- identifikovat problémy Ruska a Ukrajiny na makroekonomické úrovni;
- identifikovat způsoby zlepšení ekonomiky Ruské federace a Ukrajiny.

Bakalářská práce obsahuje tři kapitoly, které popisují teoretické a praktické aspekty makroekonomické analýzy.

2.2 Metodologie

1. ZAKLADNÍ MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE

1.1 Systém národních účtů: pojmy, kritéria, typy

Systém národních účtů (SNÚ) je mezinárodní standardní soubor doporučení pro sestavování ukazatelů ekonomické aktivity. SNÚ popisuje smluvený, konzistentní a integrovaný soubor makroekonomických účtů v kontextu souboru mezinárodně dohodnutých pojmů, definic, klasifikací a účetních pravidel. (Obraztsova, Kopeikina, 2018, s. 23)

Kromě toho SNÚ poskytuje přehled ekonomických procesů tím, že zaznamenává, jak je výroba rozdělena mezi spotřebiteli, podniky, vládou a cizí zemí. Ukazuje, jak důchod, generovaný z výroby, upravený daněmi a transfery, proudí do těchto skupin, a jak tyto toky přidělují spotřebě, úsporám a investicím. V důsledku toho jsou národní účty jedním ze základních kamenů makroekonomických statistik, které tvoří základ pro ekonomickou analýzu a tvorbu politik.

SNÚ je určen k použití ve všech zemích, protože byl vyvinut tak, aby vyhovoval potřebám zemí v různých fázích ekonomického rozvoje. Poskytuje také komplexní rámec pro standardy v jiných oblastech hospodářské statistiky a usnadňuje integraci těchto statistických systémů za účelem dosažení souladu s národními účty. Národní účty nebo systémy národních účtů (SNÚ) jsou definovány jako měřítko makroekonomických kategorií výroby a nákupů v zemi. Tyto systémy jsou v podstatě účetní metody používané k měření ekonomické aktivity země na základě dohodnutého rámce a souboru účetních pravidel. Národní účty jsou speciálně navrženy tak, aby prezentovaly konkrétní ekonomická data způsobem, který usnadňuje analýzu, a dokonce i tvorbu politik.

Specifické účetní metody používané v systémech národních účtů se vyznačují úplností a konzistencí vyžadovanou pro podrobné účetnictví, také známé jako podvojně účetnictví. Podvojně účetnictví je výstižně pojmenováno, protože vyžaduje, aby každý záznam na účtu měl shodný a opačný záznam na druhém účtu. Jinými slovy, pro každý kredit na účtu musí

existovat stejný a opačný debet na účtu a naopak. Tento systém se používá jako základ pro jednoduchou účetní rovnici: $Aktiva - Pasiva = Vlastní kapitál$. Tato rovnice říká, že součet všech debetů se musí rovnat součtu všech kreditů na všech účtech, jinak by došlo k účetní chybě. Samotná rovnice je prostředkem k odhalování chyb v podvojném účetnictví, ale odhalí pouze chyby v hodnotách, to znamená, že knihy, které projdou tímto testem, nemusí být nutně bezchybné. I přes zjednodušení konceptu je podvojný účetnictví v praxi zdoluhavý úkol vyžadující velkou pozornost k detailu. Mezi běžné chyby patří připsání nebo odepsání položek ze špatného účtu nebo jednoduše směšování debetních a kreditních položek. Zatímco systémy národních účtů kombinují mnoho stejných účetních principů, tyto systémy jsou ve skutečnosti založeny na ekonomických koncepcích. V důsledku nejsou národní účty jen národními bilancemi, ale spíše komplexními zprávami o některých nejsložitějších ekonomických činnostech.

Národní účty a ekonomická činnost

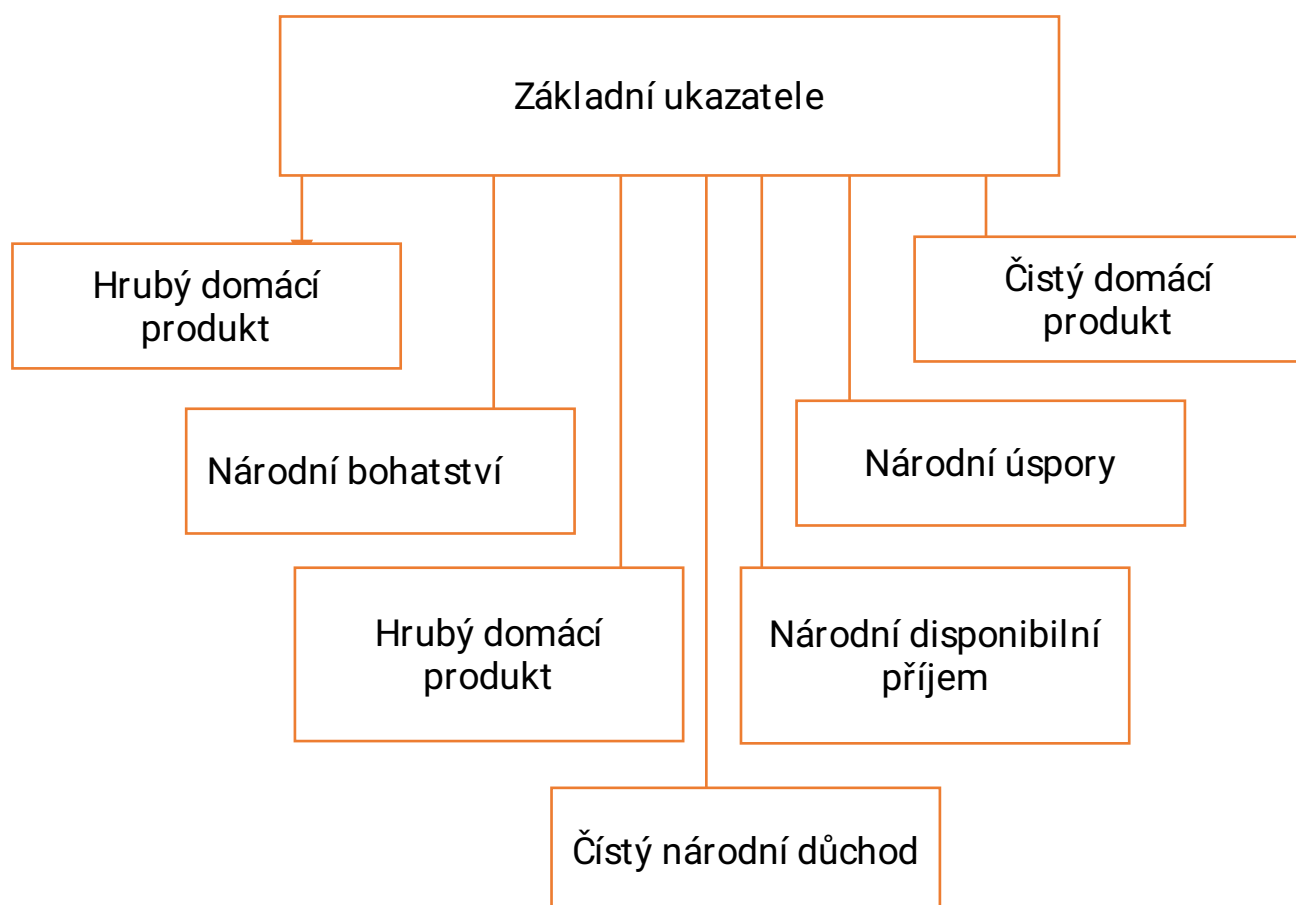
Národní účetní systémy měří objem výroby, výdajů a příjmů všech hlavních ekonomických aktérů v národním hospodářství, od domácností po podniky a vládu země. Výrobní kategorie národních účtů jsou obvykle definovány jako hodnota produkce v měnových jednotkách pro různé kategorie odvětví plus dovoz. Objem výroby se přibližně obvykle rovná objemu tržeb průmyslu. Na druhé straně kategorie nákupů nebo výdajů obvykle zahrnují vládu, investice, spotřebu a vývoz, nebo něco z toho. Systémy národních účtů rovněž zahrnují měření změn aktiv, pasiv a čistého jmění. Systém národních účtů (SNÚ) musí být schopen popsat ekonomiku, která se postupem času stala stále složitější, při zachování popisné jednoduchosti. Pokrývají širokou škálu situací, od rozvinutých zemí po rozvojové země, nejméně rozvinuté země a země s transformující se ekonomikou. Bez ohledu na fázi vývoje je pro „měření ekonomiky“ nutné správně definovat hranice souměřitelnosti. V Rusku byl dlouhou dobu používán systém národních účtů z roku 1993 (SNÚ-1993). Ale od roku 2013 byl oznámen a zahájen přechod Ruska na nový SNÚ-2008. SNÚ 2008 je systém makroekonomických účtů založený na souboru pojmů, definic, klasifikací a registračních pravidel. Poskytuje rámec, v jehož rámci lze shromažďovat a analyzovat ekonomická data, která pomáhají osobám s rozhodovací pravomocí a poskytují politické poradenství.

Cílem národních účtů je popsat ekonomickou aktivitu (měřenou v peněžním vyjádření) každé jednotky národního hospodářství. Základní pojmy SNÚ se používají k analýze a shrnutí mnoha aspektů elementárních akcí v ekonomice.

Hlavní makroekonomické ukazatele (agregáty) SNÚ 2008 jsou znázorněny na obrázku

1.1.1.

Tabulka 1.1.1. Klíčové makroekonomické ukazatele SNA 2008

Mezi hlavní účty systému národních účtů, které se v současnosti používají, patří:

- běžné účty (výroba, rozdělování a přerozdělování, užití důchodu);

- akumulční účty (finanční, kapitálové transakce, změny aktiv);
- rozvahy aktiv a pasiv;
- účty přecenění, kapitálové transakce atd. (Treyer 2016, s. 102)

Pomocí hlavních účtů se dá určit aktuální stav věcí ve státní ekonomice, identifikovat problémy, odhadnout objem výroby, příjmy. SNA má představovat ekonomiku zjednodušeným způsobem. Vzhledem ke složitosti celé ekonomiky je však zapotřebí složitý agregační problém, který využívá specifické klasifikace. Klasifikace podle odvětví se nazývá „funkční klasifikace“, protože představuje výrobní proces a toky zboží a služeb vyrobených v ekonomice, jinými slovy ukazuje rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou. V tomto případě jsou jednotky definovány podle svého technického a výrobního profilu, jedná se tedy o jednotky výroby v užším slova smyslu. Klasifikace podle institucionálního sektoru je dalším přístupem k výrobnímu procesu, ve kterém jsou jednotky definovány podle svého ekonomického chování, ekonomických funkcí a ekonomických cílů. Tato klasifikace zdůrazňuje, jak se v ekonomice vytváří a rozděluje příjem, jak vzniká vlastní kapitál a jak je financován.

Odvětvová klasifikace je propojena s tabulkami dodávek a užití (SUT), zatímco institucionální klasifikace je propojena s integrovanými ekonomickými účty (IEA). Institucionální jednotka má následující charakteristiky:

- má právo vlastnit zboží nebo aktiva ve svém vlastním právu, a proto může vyměnit vlastnictví zboží nebo aktiv v transakcích s jinými institucionálními jednotkami;
- má schopnost činit ekonomické rozhodnutí a zapojit se do ekonomických činností, za které je přímo odpovědný a odpovědný podle zákona;
- může svým jménem uzavírat závazky, vstupovat do jiných závazků nebo budoucích závazků a uzavírat smlouvy;
- existuje kompletní sada účtů včetně rozvahy majetku a závazků, případně by bylo možné a ekonomicky výhodné sestavit kompletní sadu účtů v případě potřeby.

Fakticky, v ekonomice existují dva typy institucionálních jednotek:

- a) osoby nebo domácnosti, včetně skupin osob, pobývajících v nemocnicích, pečovatelských domech, věznicích dlouhou dobu;
- b) právnické nebo sociální osoby.

Pokud se jedná o právní jednotky, SNA 2008 rozlišuje tři hlavní kategorie:

- a) korporace (finanční i nefinanční) jsou organizace schopné generovat zisk nebo jiný

finanční prospěch svým vlastníkům, jsou zákonem uznávány jako samostatné právnické osoby od svých vlastníků, které požívají omezené ručení a jsou vytvořeny za účelem účasti na výrobním trhu. Tato kategorie zahrnuje právnické korporace (jako jsou registrované podniky, akciové společnosti, veřejnoprávní korporace, soukromé společnosti, akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, společnosti s ručením omezeným atd.), oddíly národních rezidentů (pododdělení – nerezidenti, kteří mají centrum prevažujících ekonomických zájmů na ekonomickém území jiné země, než je jejich předchozí rezidentská země) a kvazikorporace (podnik nezapsaný v obchodním rejstříku vlastněný rezidentskou institucionální jednotkou, která má úplný soubor účtů a je řízena jako samostatná společnost a jejíž de faktický vztah s jejím vlastníkem je vztah korporace s jejími akcionáři);

b) neziskové instituce (NPO) vytvořené za účelem výroby zboží a/nebo služeb, ale jejichž status neumožňuje, aby byly zdrojem příjmu, zisku nebo jiného finančního prospěchu pro jednotky, které je vytvářejí, kontrolují nebo financují;

c) státními orgány jsou právnické osoby vzniklé v důsledku politických procesů. Mají zákonodárnou, soudní nebo výkonnou moc nad ostatními institucionálními jednotkami v dané oblasti.

Hlavní funkcí vládních jednotek je převzít odpovědnost za poskytování zboží a služeb komunitě nebo jednotlivým domácnostem a financovat jejich poskytování prostřednictvím daní nebo jiných příjmů, přerozdělovat důchod a bohatství prostřednictvím transferů a podílet se na netržní výrobě. Institucionální jednotky jsou seskupeny do institucionálních sektorů na základě jejich hlavních funkcí, chování a cílů. SNA 2008 zahrnuje pět hlavních institucionálních sektorů:

- nefinanční podniky;
- finanční korporace;
- vládní instituce;
- domácnosti;
- neziskové instituce sloužící domácnostem.

Aby SNÚ poskytoval informace o vztahu mezi národním hospodářstvím a zbytkem světa, transakce mezi rezidenty a nerezidenty, jako jsou pohledávky rezidentů vůči nerezidentům a naopak, se zaznamenávají ve zbytku světa. Nejedná se o sektor, pro který je třeba sestavit kompletní soubory účtů, i když je často vhodné popsat zbytek světa, jako by to sektor byl.

Zbytek světa zahrnuje určité institucionální jednotky, které se mohou fyzicky nacházet v rámci geografických hranic země, jako jsou zahraniční enklávy, velvyslanectví, konzuláty

nebo vojenské základny, stejně jako mezinárodní organizace.

Institucionální jednotky lze také seskupit podle vlastnictví. Rozlišuje se mezi veřejnými, národními soukromými a kontrolovanými zahraničními korporacemi. Národní soukromé společnosti a společnosti pod zahraniční kontrolou jsou ve vlastnictví soukromého sektoru. Generální management patří do veřejného sektoru jako celku. Domácnosti a neziskové organizace patří do soukromého sektoru. Korporace jsou klasifikovány jako veřejné, pokud je vláda, která běžně vlastní více než polovinu akcií s hlasovacím právem, kontroluje prostřednictvím vládních jednotek nebo jiných veřejných korporací.

Státní kontrola může podléhat i zvláštním právním předpisům. Kritérium vlastnictví více než poloviny akcií s hlasovacím právem platí také pro klasifikaci korporací na národní soukromé nebo zahraniční kontrolované společnosti.

1.2. Národní produkt: pojem, ukazatele, druhy

Národní produkt je výsledkem fungování ekonomiky země, činností jejích ekonomických subjektů. Proces tvorby a pohybu národního produktu lze reprezentovat jako uzavřené toky zboží, služeb a pohybu peněz mezi ekonomickými subjekty v rámci jednoho ekonomického cyklu. Národní produkt ve fyzické formě je souhrn všech statků a služeb vytvořených v dané zemi za určité časové období (obvykle rok) a v peněžní formě, tedy celkové náklady na toto zboží a služby. Ve většině rozvinutých a rozvojových zemí je národní produkt souhrnem zboží a služeb vyrobených ve všech odvětvích hospodářství. Vypočítává se pomocí Systému národních účtů (SNA). Národní produkt se vyznačuje nákladovou formou vyjádření a časovou jistotou. Potřeba hodnotové formy je dána tím, že kvalitativně nejsou statky a služby zahrnuté v NP srovnatelné. Přímé sečtení, řekněme, potravin, služeb, investičních statků, je nemožné. Stávají se přiměřenými pouze prostřednictvím tržních cen. Nejde zde pouze o čistě statistický problém výpočtu NP jako určitého jediného ukazatele. Mnohem důležitější je skutečnost, že agregátní poptávka v zemi má vždy konkrétní kvantitativní vyjádření v peněžních jednotkách. Možnost realizace vyrobených ekonomických statků na trhu závisí na korespondenci hodnoty NP s touto hodnotou. Tedy úroveň cen, jejich dynamika, celý komplex problémů inflace, peněžního oběhu atp. mají prvořadý význam pro průběh reprodukčních procesů, a proto by měly zaujímat významné místo v makroekonomické analýze. Časová jistota národního produktu je vyjádřena tím, že se počítá vždy za určité období (nejčastěji za rok). Přísně vzato, bez přesného označení časového období jakákoliv hodnota NP nic neznamena: jedna věc je, pokud se odpovídající objem NP vyrobí v jednom čtvrtletí, a úplně jiná, pokud se vyprodukuje stejný objem zboží a služeb v roce. Časový faktor se projevuje i jinak. Národní

produkt je vždy aktuální objem výroby, distribuce, spotřeby, nikoli množství bohatství nashromážděného za předchozí období. Rozdíl mezi aktuálním a akumulovaným výkonem může být markantní. V roce 2000 tak výroba osobních automobilů v Rusku jen mírně přesáhla 1 milion kusů, zatímco celý stávající vozový park přesáhl 20 milionů. (Rozinský, 2017, s. 56) V konečném důsledku je národní produkt čistě teoretickým ukazatelem, jde o idealizovaný obraz veškeré produkce vyprodukované během roku. Konkrétní výpočet NP naráží na četné teoretické i praktické obtíže, takže publikované statistické ukazatele nikdy plně neodpovídají ideálu a mají četné chyby.

Národní produkt je nabízen na jednotném vnitrostátním trhu. Národní produkty splňují potřeby a preference konkrétního národního trhu. Některé globální společnosti mají národní značky specifické pro konkrétní zemi. Například Coca-Cola upravila složení svého nápoje tak, aby vyhovovalo potřebám a preferencím Japonců, a vyvinula nesycený nápoj, který se bude prodávat pouze v Japonsku. Zavedl žlutý sycený nápoj známý jako „pasturina“, aby konkuroval peruánským nealkoholickým nápojům.

Důvody pro zavedení národních značek jsou následující:

- existence jediného národního podniku nepřispívá ke globálnímu vlivu ústředí společnosti;
- národní produkty umožňují přenos a aplikaci zkušeností získaných na jednom trhu na jiné produkty;
- marketér z různých zemí, zastupující národní značky, využívá výhod národních trhů;

Poměrně často představují národní trhy pro společnost významnou příležitost.

Jedním z nejdůležitějších pojmů ve všech ekonomických systémech je národní důchod. Odborně se tomu říká hrubý národní produkt (HNP). Ekonomický růst je charakterizován zvýšením GNP jako klíčové proměnné. HNP tedy měří ekonomickou výkonnost. Spolehlivějším měřítkem výkonnosti ekonomiky je příjem na hlavu. Lze připomenout, že makroekonomie je studiem sil, ekonomických a fyziologických, které určují čtyři klíčové makroekonomické proměnné: agregátní zaměstnanost, výrobu, reálný příjem a cenovou hladinu. Podle P. Samuelsona „Koncepte národního důchodu je nezbytnou přípravou pro řešení vážných problémů nezaměstnanosti, inflace a ekonomického růstu“. Moderní ekonomové se však více zabývají kvalitou života než materiálním růstem. A právě v této souvislosti byl vyvinut koncept čistého ekonomického bohatství. Existují tři odlišné, ale související způsoby měření národního důchodu země nebo celkové tržní hodnoty produkce

země, jmenují se výstupní metoda, důchodová metoda a výdajová metoda.

1. Způsob uvolňování (nebo produktu):

Prvním přístupem je shrnout tržní hodnotu všech produktů vyráběných komerčními firmami. Aby bylo možné odhadnout celkovou produkci společnosti, je třeba sečíst peněžní ukazatele různých typů výroby, jako jsou tuny oceli, barely ropy, počet automobilů atd. Měli byste také vyjádřit tržní hodnotu každého produktu (nebo služby) v peněžním vyjádření, protože měrné jednotky jsou pro různé produkty různé.

2. Dvojité počítání.

V moderní ekonomice charakterizované dělbou práce a specializací se výstup jednoho průmyslového odvětví (jako je železo a ocel) stává produktem jiného průmyslu (jako je ocel). Jinými slovy, stejný výrobek může projít různými fázemi výroby, nebo uvolnění téměř každého výrobku probíhá v řadě fází, z nichž každou provádějí samostatné firmy. Čajové lžičky tedy může vyrábět jedna firma z nerezové oceli dodané druhou firmou, která zase používala železnou rudu dodanou třetí firmou a dopravovanou čtvrtou. Bude-li sečtena tržní hodnota tržeb (produktů) všech čtyř firem, tedy železnorudného podniku, ocelárny, dopravního podniku a výrobce lžic, lze získat celkovou částku, která je výrazně vyšší než hodnota konečného produktu čajových lžiček. Problémům s dvojitým započtením se lze vyhnout použitím konceptu přidané hodnoty, tj. definováním výstupu každé firmy jako její přidané hodnoty. Termín „přidaná hodnota“ je rozdíl mezi produkty vyráběnými firmou a náklady na suroviny a jiné zdroje (meziprodukty), které nakoupila od jiných firem. Jinými slovy, termín se vztahuje k částce přidané k hodnotě výstupu (uvažované) jako výsledek vlastních činností firmy. Podle produktové metody (také známé jako metoda přidané hodnoty) je národní produkce země součtem hodnot přidaných všemi firmami v ekonomice.

Příjmová metoda

V souladu s důchodovou metodou lze celkový objem produkce uvažovat z hlediska příjmu přijatého ve výrobním procesu. Nejen účetní pravidla, ale čistý zdravý rozum nám také říká, že veškerá vyprodukovaná tržní hodnota musí někomu patřit. Veškerý vyrobený výstup tak automaticky generuje příjem pro faktory zapojené do výrobního procesu, plus částku, která jde vládě. Součet všech těchto ukazatelů tvoří celkové náklady na tento výsledek. Bez ohledu na to, jaký druh výroby se v ekonomice odehrává, v procesu se současně (automaticky) vytváří určitý příjem. Příjmy však lze vyplatit až po prodeji výrobků. Do národního důchodu je obvykle zahrnuto pět hlavních příjmových tříd. (Treger, 2016, s. 72)

a) Mzdy a platy

Říká se tomu příjem ze zaměstnání, protože představují tu část hodnoty výroby, která je připisována práci. To je možná hlavní složka národního důchodu země. To zahrnuje hrubé mzdy a náhrady před zdaněním příjmu, sociálním a pojistným pojištěním.

b) Hrubý zisk z obchodování

To platí pro příjem soukromých a veřejných výrobců, kteří prodávají své produkty na trhu: obchodní přebytek podniků veřejného sektoru; proto by měl být zahrnut do národního důchodu spolu se zisky a dividendami obdrženými soukromým sektorem.

c) Příplatek za spotřebu kapitálu.

To platí pro odpisy. Pokud toto odečtete od hrubého národního produktu (HNP), dostanete čistý národní produkt (HNP).

d) Příjem OSVČ:

Patří sem příjmy osob samostatně výdělečně činných, jako jsou zemědělci, lékaři, právníci, obchodníci atd. Zahrnuje také příjmy z neregistrovaných podniků.

e) Imputovaný příjem:

Zahrnuje nájemné, které obdrží ti, kteří vlastní majetek poskytnutý jiným, a také takzvané „nájemné na vstupu“ za domy obývané vlastníky (tj. příjmy z vlastnictví domů). Ve většině zemí je nájem domů obývaných vlastníky účtován do příjmu vlastníka, i když není placeno ani přijímáno žádné skutečné nájemné.

1.3 Problémy výpočtu HNP a HDP

„HDP patří k základním makroekonomickým ukazatelům charakterizující vývoj domácí ekonomiky. Má dlouhodobou tradici, patří ke klíčovým ukazatelům systému národních účtů, a je nejčastěji používaným makroekonomickým ukazatelem. Vývoj reálného HDP je pokládán za základní ukazatel ekonomického růstu země, je velice pozorně sledován a analyzován, a podle jeho vývoje se přijímají důležitá opatření hospodářské politiky. Velmi často se i další makroekonomické ukazatele posuzují v relaci k HDP (vládní deficit a dluh v % HDP, podíl investic či úspor na HDP apod.“ (A. T. Kearney: Schneider, F., 2013, s. 39)

Hrubý domácí produkt (HDP) je hodnota hotového domácího zboží a služeb země za dané časové období. Související, ale odlišná míra, je hrubý národní produkt (HNP), je to hodnota všech hotových výrobků a služeb vlastněných obyvateli dané země během daného časového období.

HDP i HNP jsou dvě nejběžněji používaná měřítka ekonomiky dané země, přičemž obě představují celkovou tržní hodnotu veškerého zboží a služeb vyrobených v daném období. Existují rozdíly mezi tím, jak každý z nich definuje rozsah ekonomiky. Zatímco HDP omezuje svůj výklad ekonomiky na geografické hranice země, HNP jej rozšiřuje tak, aby zahrnoval čistou ekonomickou aktivitu v zahraničí, kterou vykonávají její občané. Hrubý domácí produkt je nejzákladnějším ukazatelem používaným k měření celkového zdraví a velikosti ekonomiky dané země. Je to celková tržní hodnota zboží a služeb vyrobených v zemi na domácím trhu. HDP je důležitý údaj, protože ukazuje, zda ekonomika roste nebo klesá.

Výpočet HDP zahrnuje sčítání soukromé spotřeby nebo spotřebitelských výdajů, vládních výdajů, obchodních kapitálových výdajů a čistého exportu – exportu mínus importy. Zde je stručný přehled jednotlivých komponent:

- spotřeba: hodnota spotřeby zboží a služeb nakupovaných a spotřebovaných domácnostmi v dané zemi. Tvoří většinu HDP;
- vládní výdaje: veškerá spotřeba, investice a platby prováděné vládou pro běžné použití;
kapitálové výdaje podniků: výdaje na pořízení dlouhodobého majetku a neprodaných zásob soukromými podniky;
- čistý export: představuje obchodní bilanci země, kde kladné číslo zvyšuje HDP, protože země více vyváží, než dováží, a naopak.

Vzhledem k tomu, že HDP podléhá inflačním tlakům, lze jej rozdělit do dvou kategorií – reálný a nominální. Reálný HDP země je výstupem ekonomiky po započtení inflace, zatímco nominální HDP je výstupem, který nezohledňuje inflaci. Nominální HDP je obvykle vyšší než reálný HDP, protože inflace je kladné číslo. Používá se k porovnání různých čtvrtletí v roce. HDP za dva a více let se však porovnává pomocí reálného HDP. HDP lze použít k porovnání výkonnosti dvou nebo více ekonomik, a slouží jako klíčový vstup pro investiční rozhodnutí dané země. Pomáhá také vládě rozvíjet politiky ke stimulaci místního hospodářského růstu. Když HDP roste, znamená to, že ekonomika roste. Pokud naopak padne, ekonomika se scvrkne a může se dostat do problémů. Pokud ale ekonomika poroste do takové míry, že vzroste inflace, může země dosáhnout plné výrobní kapacity. Pak zakročí centrální banky, které zpřísní svou měnovou politiku, aby zpomalily růst. Když úrokové sazby rostou, důvěra spotřebitelů a podniků klesá. Během těchto období se

měnová politika uvolňuje, aby stimulovala růst.

Hrubý národní produkt je dalším ukazatelem používaným k měření ekonomické produkce země. Tam, kde HDP odráží hodnotu zboží a služeb vyrobených v rámci hranic země, HNP je tržní hodnota zboží a služeb produkovaných všemi občany dané země – doma i v zahraničí. Stejně jako v případě HDP můžeme hrubý národní produkt přepočítat na „per capita“, čímž prokážeme kupní sílu jednotlivce v konkrétní zemi a odhadujeme průměrné bohatství a mzdy ve společnosti. (Samuelson, Nordhaus, 1995; s. 412-413)

Zatímco HDP je měřítkem místního/národního hospodářství, HNP odráží příspěvek jeho občanů k ekonomice země. Záleží na občanství, ale nezohledňuje lokalitu. Z tohoto důvodu je důležité poznamenat, že HNP nezahrnuje produkci zahraničních rezidentů, a vzhledem k tomu, že je vystaven inflačním tlakům, lze HDP rozdělit do dvou kategorií – reálný a nominální. Reálný HDP země je výstupem ekonomiky po očištění o inflaci, zatímco nominální HDP je výstupem, který nezohledňuje inflaci. Nominální HDP je obvykle vyšší než reálný HDP, protože inflace je kladné číslo. Používá se k porovnání různých čtvrtletí v roce. HDP za dva a více let se však porovnává pomocí reálného HDP. HDP lze použít k porovnání výkonnosti dvou nebo více ekonomik, které slouží jako klíčový vstup pro investiční rozhodnutí dané země. Pomáhá také vládě rozvíjet politiku stimulující místní ekonomický růst. HNP lze vypočítat sečtením spotřeby, vládních výdajů, obchodních kapitálových výdajů a čistého exportu (export mínus import) a čistého příjmu místních obyvatel a podniků ze zahraničních investic. Toto číslo se pak odečte od čistého příjmu zahraničních rezidentů a podniků z domácích investic.

Tabulka 1.3.1 ukazuje rozdíly mezi HDP a HNP.

Tabulka 1.3.1

Srovnávací charakteristiky HDP a HNP

	HDP	HNP
	Hrubý domácí produkt	Hrubý národní produkt
Definice	Odhadovaná hodnota celkové hodnoty produktů a služeb země v jejích hranicích, produkováných jejími občany a cizinci, vypočtená za období jednoho roku	Odhadovaná hodnota celkové hodnoty výrobků a služeb vyrobených občany země, na její půdě nebo na cizí půdě, vypočtená za období jednoho roku
Vzorec pro výpočet	$HDP = \text{spotřeba} + \text{investice} + (\text{vládní výdaje}) + (\text{vývoz} - \text{dovoz})$	$HNP = HDP + NR$ (Příliv čistého zisku ze zahraničních aktiv nebo příjmů z čistého zisku) - NP (Čistý odliv plateb do zahraničních aktiv)
Použití	Podnikání, ekonomické předpovědi	Podnikání, ekonomické předpovědi
Aplikace (kontext, ve kterém se tyto výrazy používají)	Ukázání síly místní ekonomiky země	Ukázání síly místní ekonomiky země
Neprofesionální použití	Celková hodnota zboží a služeb vyrobených v rámci teritoriální hranice země	Celková hodnota zboží a služeb vyrobených všemi občany země (na domácí i mezinárodní úrovni)

HDP země je definován jako celková tržní hodnota všech finálních výrobků a služeb vyrobených v dané zemi za dané časové období (obvykle kalendářní rok). Považuje se také za součet přidané hodnoty v každé fázi výroby (mezistupně) všech finálních výrobků a služeb vyrobených v dané zemi v daném časovém období. (Nureev, 2018, s. 204)

Nejběžnějším přístupem k měření a pochopení HDP je metoda výdajů:

$$HDP = \text{spotřeba} + \text{investice} + (\text{státní výdaje}) + (\text{vyvoz dovoz})$$

Existují různé způsoby, jak vypočítat číslo HNP. Výdajový přístup definuje agregátní poptávku neboli hrubé národní výdaje součtem spotřeby, investic, vládních výdajů a čistého exportu. Důchodový přístup a úzce související produkční přístup shrnují mzdy,

nájemné, úroky, zisky, nepříjmové poplatky a čistý příjem ze zahraničních faktorů. Tyto tři metody dávají stejný výsledek, protože celkové výdaje na zboží a služby (HNP) se rovnají hodnotě vyrobeného zboží a služeb (HNP), která se rovná celkovému důchodu zaplacenému faktorům, které vyrobily zboží a služby (HND).

Výdajový přístup k výpočtu HNP

$HNP = HDP + NR$ (čistý příjem z aktiv v zahraničí) (příjmy z čistého příjmu)

HDP i HNP se počítají na obyvatele, aby poskytly představu o hospodářském rozvoji země. HDP (neboli hrubý domácí produkt) lze přímo porovnat s HNP (neboli hrubým národním produktem), abychom viděli vztah mezi exportem země a místní ekonomikou. HDP regionu je jedním ze způsobů měření velikosti místní ekonomiky, zatímco HNP měří celkovou ekonomickou sílu země. Tato čísla lze také použít k analýze rozdělení bohatství ve společnosti nebo průměrné kupní síly jednotlivce v zemi atd.

Dále budou analyzovány problémy výpočtu HDP a HNP.

1. Některé zboží a služby vytvořené v daném roce nevstupují na trh, a proto nemají tržní cenu. V ukazateli HNP/HDP se zachycují v imputované hodnotě, takže pro zohlednění služeb využívaných vlastníky vlastních domů (podobně jako ti, kteří si pronajímají bydlení), statistiky zohledňují „nájemné“, které by měli k HDP, aby se „platili“ sami, ačkoli tyto platby ve skutečnosti neprobíhají.

Služby státních zaměstnanců (služby policistů, hasičů, zaměstnanců správního aparátu atd.) také nemají tržní hodnotu, ale náklady na produkci těchto služeb jsou zohledněny v HDP, tzn. příslušné vládní výdaje, jako jsou mzdy pro tyto pracovníky.

2. Mnoho zboží a služeb se vyrábí a spotřebovává v domácnostech mimo trh a často nejsou zahrnuty do ukazatele HDP/HNP. Jídlo uvařené doma a v restauraci tedy může být úplně stejné, ale v HDP se zohledňují pouze náklady na to druhé. Sluha a žena v domácnosti mohou vykonávat stejnou práci, ale práce druhé jmenované nebude nijak zohledněna, zatímco mzda sluhy bude započítána do HDP vypočteného podle příjmu.

3. Ve všech zemích existuje problém zohlednění stínové ekonomiky. V Rusku se zdá být velmi aktuální. Expanze stínové ekonomiky a nemožnost zohlednit její rozsah vede k podhodnocení údajů o produkci HDP oproti údajům o jeho využití, protože nelegálně vytvořené produkty a příjmy jsou vynakládány na legální spotřebu a akumulaci.

4. Problémy výpočtu HDP a HNP v tranzitivní ekonomice jsou často spojeny s nedokonalou organizací účtování činností rychle rostoucího počtu malých výrobců, zejména při přechodu

od průběžného statistického pozorování k výběrovému.

5. Existují také vážné problémy spojené s účtováním ztrát ze znečištění životního prostředí.

6. Ukazatele HDP (HNP) nebo ND na obyvatele se často používají pro mezistátní srovnání, např. při hodnocení životní úrovně, blahobytu národa. Nemusí však vždy poskytovat přesné informace. Dvě země mohou mít stejný HNP na hlavu, ale různé cenové hladiny, což znamená, že za 1 dolar příjmu v těchto zemích bude možné koupit různé množství zboží.

7. Stejně ukazatele HDP (HNP) na obyvatele lze doplnit různými ukazateli:

- úroveň vzdělanosti obyvatelstva;
- délka života;
- kalorický příjem atd., který by měl být zohledněn při posuzování blahobytu národa.

Často jsou rozdíly mezi zeměmi v těchto ukazatelích spojeny s mírou diferenciací v příjmech obyvatel. Například země s relativně nízkou příjmovou diferenciací může mít vyšší úroveň vzdělání, očekávanou délku života atd. než jiné země, a to přesto, že v přepočtu na HNP na hlavu bude ve srovnání s nimi na nižší pozici. V této kapitole byly tedy prozkoumány všechny zajímavé otázky týkající se národních účtů, produktů a problémů výpočtu. Byl identifikován rozdíl mezi definicemi hrubého domácího produktu a hrubého národního produktu a byly uvedeny příklady pro lepší pochopení. HDP a HNP dávají představu o obecném hmotném blahu národa, neboť čím vyšší úroveň produkce, tím vyšší je blahobyt země.

1.3 Platební bilance

Platební bilance (z angl. „Payment balance“) je statistická zpráva o obchodních a finančních transakcích mezi rezidenty a nerezidenty daného státu za určité období, obvykle rovné jednomu roku.

Zjednodušeně se jedná o rozdíl mezi výší plateb přijatých ze zahraničí a plateb odeslaných do zahraničí.

Platební bilance je ve formě účtů a je založena na principu podvojného účetnictví. To znamená, že každá transakce má v rozvaze dvojí odraz: ve prospěch jednoho článku a na vrub jiného článku.

Kredit je odliv zboží a služeb od rezidentů státu, za který jsou přijímány finanční prostředky. Debet je příliv zboží a služeb od nerezidentů, za které se platí do zahraničí.

Výsledkem je, že součet všech kreditních transakcí se musí shodovat se součtem debetních

transakcí. V praxi se taková rovnost vyskytuje jen zřídka. Důvodem je obrovské množství informací pocházejících z různých zdrojů.

Makroekonomickým účelem platební bilance země je stručnou a názornou formou odrážet stav mezinárodních ekonomických vztahů dané země se zahraničními partnery. Platební bilance je ukazatelem pro volbu měnové, devizové, fiskální, zahraničně obchodní politiky a řízení veřejného dluhu.

K dnešnímu dni používá velký počet zemí při sestavování svých platebních bilancí doporučení vypracovaná odborníky z MMF (Mezinárodního měnového fondu).

V platební bilanci jsou čtyři hlavní sekce:

- Běžný účet;
- Účet operací s kapitálem a finančními nástroji;
- Změna devizových rezerv;
- Odstraňte chyby a opomenutí;

Běžný účet má zase několik podsekcí:

- Obchodní bilance;
- Bilance služeb;
- Bilance výnosů z investic (úroky a dividendy);
- Bilance běžných transferů;

Všechny účty mají debetní i kreditní. Kredit odráží příjem cizí měny a debetní odpis.

Bilance mezd a výnosů z investic vykazuje údaje o přílivu a odlivu oběživa spojeného s poskytováním faktorových služeb – práce a kapitálu.

Běžný převodní účet odráží jednostranný pohyb peněz a zboží (například humanitární pomoc). Tato část také zohledňuje převody peněz do zahraničí fyzickými osobami.

Účet pro odrážení transakcí s kapitálem a finančními nástroji (často se mu říká „kapitálový účet“) zaznamenává transakce související s pohybem kapitálu. Na příkladu půjčky vydané jedním státem státu druhému bude ve státě příjemcem dovoz kapitálu a promítne se do debetu. Pro zemi, která půjčku poskytla je tato operace vývozem kapitálu a v platební bilanci je odepsána (cash outflow).

Totéž platí pro nákup a prodej cenných papírů státem: nákup je vývozem kapitálu a je prováděn na vrub; prodej je dovozem a je prováděn na půjčku.

Časté chyby a opomenutí vyplývají ze skutečnosti, že částky debetních a kreditních transakcí se téměř nikdy neshodují, což je způsobeno obtížným získáváním přesných a spolehlivých informací o všech transakcích v oblasti obchodu a financí. Časový nesoulad mezi dodáním a platbou zboží za vývoz nebo dovoz může navíc způsobit i nesoulad mezi částkami všech položek debetu a kreditu.

O tom, zda bude platební bilance schodková nebo přebytková rozhoduje saldo dvou hlavních účtů, běžného účtu a účtu kapitálových a finančních nástrojů. Další dvě položky jsou nutné pro vyrovnávací operace.

Faktory ovlivňující běžný účet:

- Reálný směnný kurz
- Zahraničně obchodní politika státu;
- Preference spotřebitelů zboží a služeb v tuzemsku i zahraničí ve vztahu k domácímu a zahraničnímu zboží;

Reálný směnný kurz je relativní cena podobného zboží vyrobeného ve dvou zemích.

Výpočet reálného směnného kurzu se provádí podle vzorce:

$$E \approx P / (e * P')$$

Pokud je reálný směnný kurz domácí měny menší než 1, pak je domácí zboží levnější oproti zahraničnímu. V tomto případě bude tuzemský spotřebitel preferovat domácí zboží před dováženým. V souladu s tím se sníží odliv hotovosti spojený s platbou za zahraniční zboží.

Zahraniční spotřebitelé navíc mohou preferovat levnější produkty z jiné země, což stimuluje růst výroby a zvýšený export v rámci státu, který vyrábí levnější zboží. To opět vede ke zvýšení přílivu cizí měny z vyvážených produktů.

Vše se děje přesně naopak, pokud je reálný kurz větší než 1 a domácí zboží je dražší než zahraniční.

Pohyb zboží a služeb závisí na reálném směnném kurzu a jeho dynamice a následně i na dynamice platební bilance jako celku.

Faktory ovlivňující kapitálový účet a finanční nástroje:

- Úrokový rozdíl v tuzemsku a v zahraničí;
- Ekonomická a politická rizika vlastnictví zahraničních/domácích aktiv;
- Státní politika týkající se investic cizinců do domácích aktiv;

Pokud jsou reálné úrokové sazby upravené o inflaci v zemi vyšší než světový průměr, pak investoři a jejich kapitál budou raději investovat do aktiv země a očekávat výnosy vyšší, než je světový průměr. Příliv investic zvýší nabídku cizí měny na domácím trhu, což povede k posílení místní měny.

To je ale možné pouze v případě, že má země příznivé investiční klima a vláda nevytváří právní překážky zahraničnímu kapitálu.

Bilance položek kapitálového a finančního účtu ukazuje čisté devizové příjmy ze všech transakcí s aktivy.

Mezinárodní kapitálové toky podle účelu investice lze v platební bilanci rozdělit do tří skupin:

Přímé – patří sem dlouhodobé kapitálové investice, které zajišťují investorovu kontrolu nad předmětem kapitálové investice;

Portfolio – jsou to dlouhodobé a krátkodobé investice do cenných papírů, které nedávají investorovi právo ovládat investiční předmět;

Ostatní investice – Zahrnují poskytnuté a získané obchodní úvěry, půjčky a zálohy, zůstatky na běžných účtech a vkladech, cizí měnu v hotovosti atd.;

Platební bilance podává nejen úplný obraz o rozsahu komoditních a finančních peněžních toků mezi státem a zbytkem světa, ale také charakterizuje „vnější pozici země“, zejména její roli vývozce či dovozce na mezinárodním trhu zboží a služeb. Na základě údajů o platební bilanci za řadu let je možné určit pozici země z hlediska akumulovaných mezinárodních investic, tedy vypočítat „saldo zahraničního dluhu“.

Pokud aktiva země v zahraničí převyšují její likvidní závazky vůči okolnímu světu, pak je země jako celek čistým věřitelem ostatních států. Jinak je země čistým dlužníkem na globálním trhu s půjčkami.

Položky platební bilance navíc pomáhají pochopit, zda je země schopna vydělat měnu na obsluhu svého zahraničního dluhu.

Údaje platební bilance o dynamice zlata a devizových rezerv umožňují posoudit možnou dynamiku na devizovém a peněžním trhu země.

Dynamiku a objem zahraničních investic lze využít k posouzení investičního klimatu v zemi. Nízký podíl přímých zahraničních investic na celkovém přílivu zahraničního kapitálu samozřejmě signalizuje nepříznivé investiční klima.

3.1.5 Magický čtyřúhelník

V ekonomické teorii se rozlišují čtyři hlavní makroekonomické ukazatele zdraví a stavu ekonomiky: míra inflace, míra nezaměstnanosti, růst národního bohatství a rovnováha platební bilance. Každý z těchto ukazatelů přímo či nepřímo souvisí se všemi ostatními. Zvýšení úrovně zaměstnanosti tedy obvykle znamená zvýšení inflace. Růst nezaměstnanosti zpravidla znamená zpomalení ekonomického rozvoje. Umělé oživení ekonomického života v mnoha případech vede ke zhoršení platební bilance země a/nebo ke zvýšení inflace. V ekonomické vědě se vztah těchto čtyř veličin nazývá „magický čtyřúhelník“. Samotná jeho existence znamená, že není možné řešit všechny ekonomické problémy současně – vyzdvihováním prioritních cílů a směřováním úsilí k jejich řešení je třeba něco obětovat.

To vše samozřejmě komplikuje účinnou regulaci ekonomiky ze strany státu. Pokud ve skutečnosti země stojí před potřebou vyřešit pouze jeden problém, například odstranění vysoké inflace nebo deficitu platební bilance, pak mohou být ztráty zanedbatelné. Jiná věc je, pokud se všechny problémy magického čtyřúhelníku „hromadí“ současně a velmi silně. Ekonomicky i politicky se v takovém případě ukazuje jako extrémně obtížné je vyřešit, protože volba priorit může být pro společnost extrémně bolestivá a vede ke zhoršení socioekonomické situace. Tento stav věcí je velmi charakteristický pro země s transformující se ekonomikou a mnoho rozvojových zemí.

Vláda při tvorbě hospodářského programu určuje priority své politiky a cíle k dosažení určitých výsledků.

2. SROVNÁVACÍ ANALÝZA UKAZATELŮ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ RUSKÉ FEDERACE A UKRAJINY

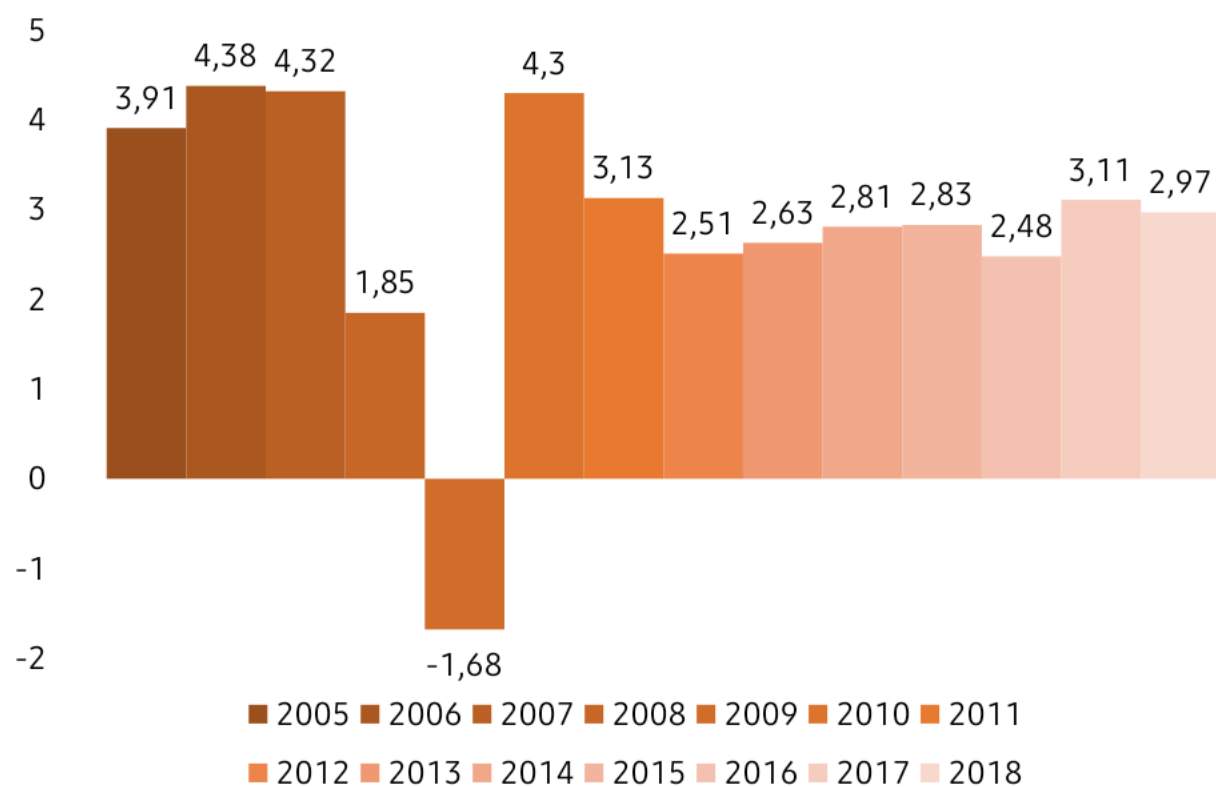
2.1 Hodnocení makroekonomických ukazatelů Ruska

Nejprve bude zvážena obecná makroekonomická situace v Rusku. První čtvrtletí roku 2020 bylo ve znamení uvědomění několika negativních faktorů najednou: globálního šíření nákazy COVID-19, destabilizace trhu s ropou, a v důsledku toho zvýšená volatilita na globálních finančních trzích.

Historie nedávných krizí ve světové ekonomice. Globální ekonomická krize 2008–2009 stála globální ekonomiku 2,47 procentního bodu v prvním roce, 1,68 p.b. v roce druhém, a byla spojena s „bublinou“ na finančním trhu.

Krize 2014–2015 byla spojena s poklesem cen na ropném trhu, kdy kotace ropy byla přesunuta z pásma 100–120 USD/bbl do pásma 30–50 USD/bbl. Na rozdíl od let 2008–2009 krize cen komodit v roce 2014–2015 měla omezený vliv na globální ekonomiku: 0,02 p.b. v prvním roce a 0,33 p.b. v roce druhém.

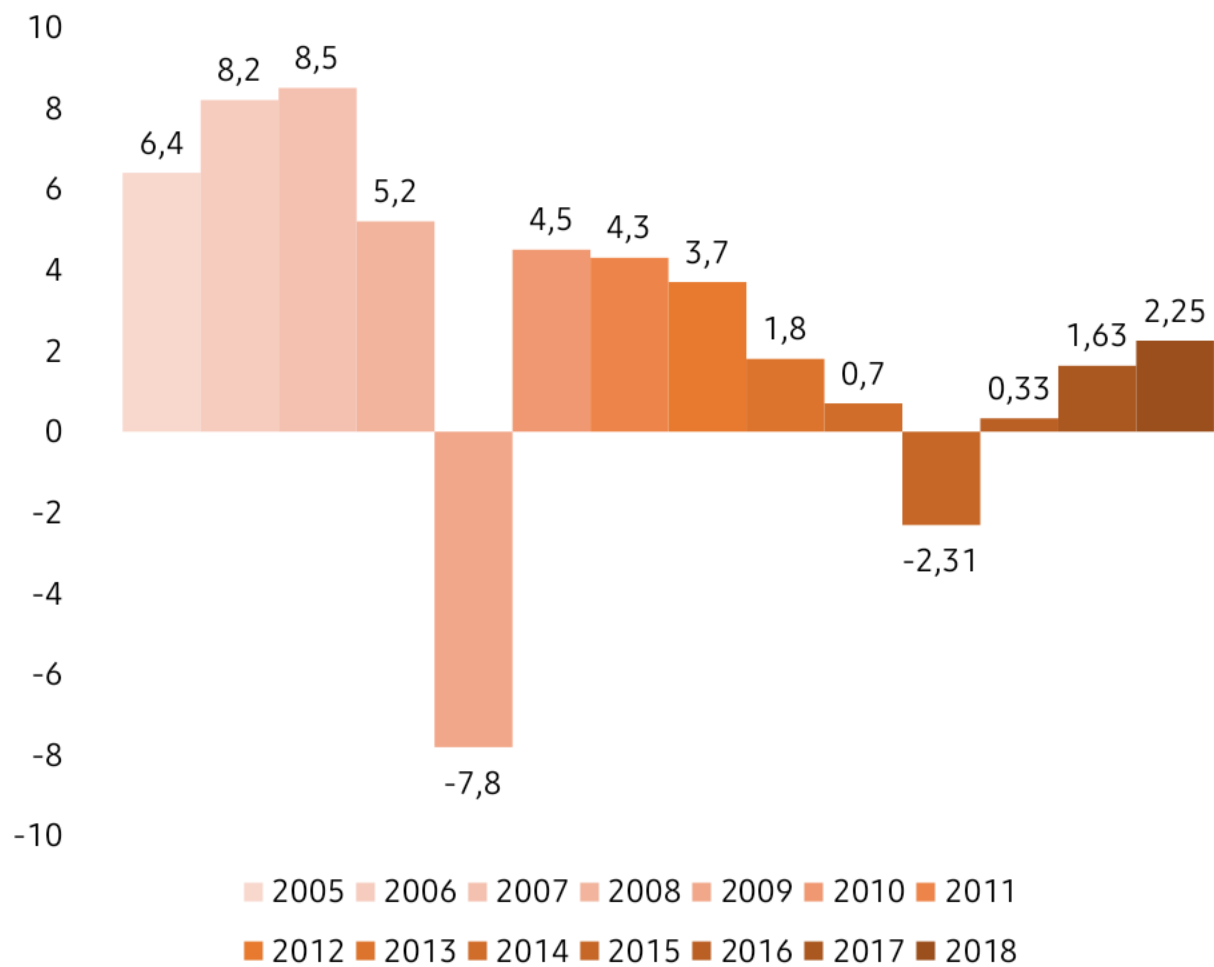
Tabulka 2.1.1 ukazuje tempo růstu světového HDP, % .

Zdroje: sestaveno autorem

Negativní dopady krize 2008–2009 na ruskou ekonomiku se objevily později – v letech 2009–2010. Navzdory oživení ve tvaru písmene V se však účinek ukázal být ve skutečnosti delší: od té chvíle ruská ekonomika nenašla nové zdroje růstu a dynamika HDP „vybledla“ až do krize v letech 2014–2015.

Tabulka 2.1.2 ukazuje tempa růstu ruské ekonomiky, %.

Zdroje: sestaveno avtorom

Globální i ruská ekonomika k nové krizi nepřistoupila v nejlepší kondici. Ekonomická konfrontace narůstá: od ledna 2018 probíhá obchodní válka mezi Spojenými státy a Čínou. Od března 2014 USA, Kanada, země EU a další země kvůli ukrajinskému konfliktu omezily spolupráci s Ruskem a uplatňovaly ekonomické a finanční sankce. Růst HDP Číny jako lokomotivy světové ekonomiky se zpomaluje – za posledních 9 let se dynamika snížila z 10,64 % v roce 2010 na 6,57 % v roce 2018. Globální ekonomice hrozí stagnace, protože globální trhy jsou zatíženy mikroekonomickou nestabilitou, finanční nerovností, obchodním napětím, sníženými investicemi, podnikatelskou nejistotou a vysokým dluhem.

Struktura ruského HDP zohledňuje regionální hrubý produkt subjektů státu. Tento ukazatel umožňuje analytikům posoudit stav ekonomického rozvoje jak jednotlivých regionů, tak země jako celku. Analýza vychází z ruského HDP po letech, na jehož základě je sestavena křivka dynamického vývoje. Navíc podle ukazatelů hrubého produktu lze posuzovat kvalitu života obyvatel jako celku, růst HDP tedy poukazuje na zlepšení života občanů, zatímco jeho pokles na snížení kvality života (viz Tabulka 2.1.1).

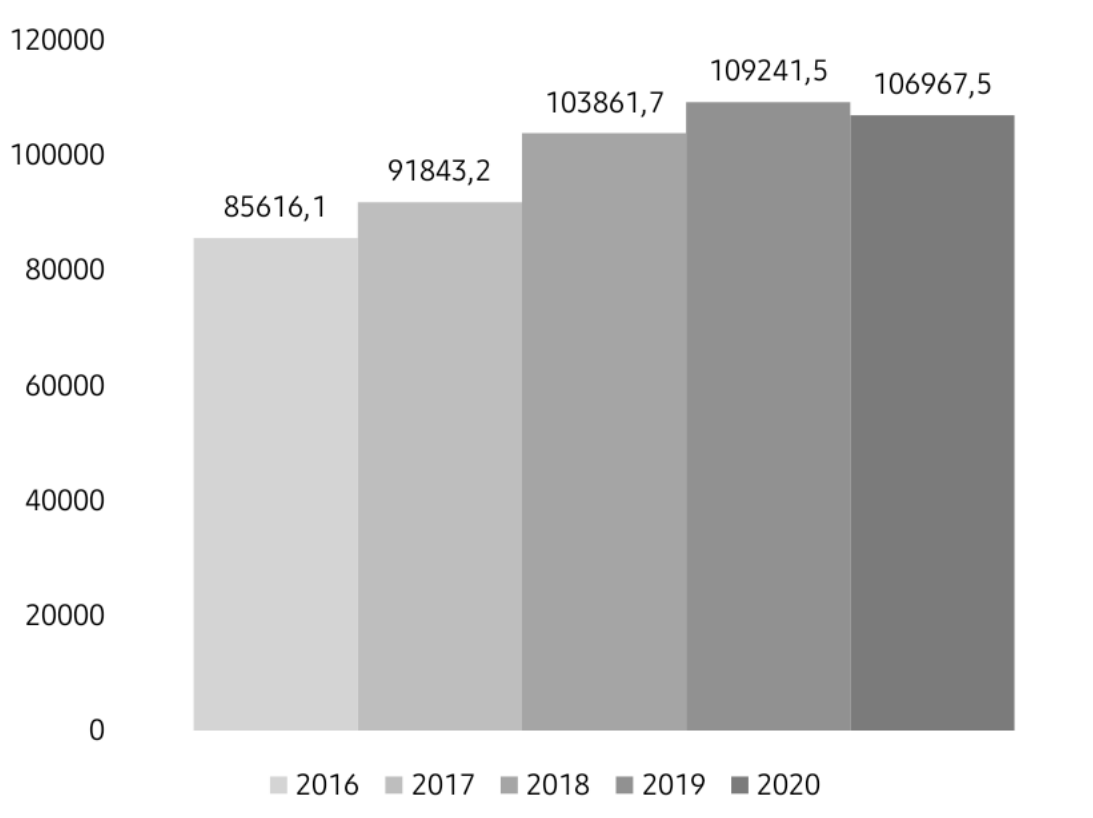
Tabulka 2.1.3

Analýza HDP Ruska v letech 2016-2020

Název	2016	2017	2018	2019	2020
HDP (miliardy rublů)	85 616,1	91 843,2	103 861,7	109 241,5	106 967,5

Zdroj: sestaveno autorem na základě údajů Rosstat
<https://rosstat.gov.ru/folder/11186?print=1>

Tabulka. 2.1.4. Dynamika HDP v Rusku od roku 2016 do roku 2020

Zdroj: sestaveno autorem na základě údajů Rosstat: <https://rosstat.gov.ru/folder/11186?print=1>

HDP je nejdůležitějším ukazatelem stavu ekonomiky země. Do roku 2020 neustále rostl, což znamenalo, že se ekonomika státu rozvíjela: objevila se nová průmyslová odvětví a podniky a zvýšil se počet vyrobeného zboží u těch, které již fungovaly. V roce 2020 se však ukazatel HDP snížil kvůli karanténě, tedy krizi.

Hlavní makroekonomické ukazatele Ruské federace (v procentech předchozího roku) jsou uvedeny v tabulce 2.1.5.

Tabulka 2.1.5

Hlavní makroekonomické ukazatele Ruské federace (v % k předchozímu roku)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hrubý domácí produkt	98,0	100,2	101,8	102,5	102,0	97,0
Průmyslové výrobky	100,2	101,8	103,7	103,5	103,3	97,1
Zemědělské výrobky	102,1	104,8	102,9	99,8	104,3	101,5
Investice do dlouhodobého majetku	89,9	99,8	104,8	105,4	102,1	98,6
Nákladní doprava (bez potrubní dopravy)	96	101	103	101	95	96
Maloobchodní obrat	90	95	101	103	102	96
Indexy cen průmyslových výrobců	112,4	104,0	107,6	111,9	102,9	97,1
Indexy spotřebitelských cen	115,5	107,1	103,7	102,9	104,5	103,4
Export do zemí Commonwealthu	70,0	82,5	125,4	113,5	97,2	90,0
Export do jiných zemí	68,8	83,1	124,7	127,7	93,6	77,7
Dovoz ze zemí Commonwealthu	59,1	91,5	124,4	105,3	101,9	90,6
Dovoz z jiných zemí	63,9	100,7	124,5	104,6	102,3	95,2

Zdroj: sestaveno autorem na základě údajů Rosstat : <https://rosstat.gov.ru/folder/11186?print=1>

Na základě údajů v tabulce můžeme usoudit, že téměř u všech uvažovaných ukazatelů dochází mezi obdobími 2019–2020 k poklesu. HDP se tak snížil o 5 % . Dynamiku HDP země v roce 2020 ovlivnil pokles domácí konečné poptávky (meziročně o 5 %) a nárůst čistého vývozu zboží a služeb v důsledku rychlejšího snížení dovozu (o 13,7 %) oproti vývozu (pokles o 5,1 %).

Ukazatel průmyslové výroby zase zaznamenal pokles s rozdílem mezi roky 6,2 %, zemědělská produkce klesla o 2,8 %. Klíčový příspěvek k poklesu měla pandemie a z ní vyplývající snížení poptávky po energii, stejně jako dohoda OPEC + a neobvykle teplá zima 2019/20, která vedla k 8,1% snížení produkce ropy a plynu.

Pokles obchodu v roce 2020 naznačuje, že ekonomická aktivita země poklesla. Prodeje do zahraničí klesly, což znamená, že firmy přišly o zisk, což může ovlivnit výplatu dividend. Dovoz však mírně poklesl, což bylo důsledkem znehodnocení národní měny.

2.2. Hodnocení makroekonomických ukazatelů Ukrajiny

Hodnocení blahobytu země se určuje pomocí různých ukazatelů. Jedním z nich je HDP. Počítá se v národní a cizí měně, pro přesnější srovnání je uváděna v PPP (neboli paritě kupní síly). Růst tohoto koeficientu je považován za důležitý pro určování hospodářské politiky zemí, i když to není zcela pravda. HDP Ukrajiny v PPP v roce 2018 je 390 miliard USD, na hlavu je to 9,283 USD.

Na konci roku 2018 činil růst reálného HDP podle MMF 2–2,5 %, což nestačí k obnově ekonomiky země. Pokud bude nárůst pokračovat tak malými krůčky, pak Ukrajina do roku 2032 dosáhne úrovně roku 2013. Analýza nominálního HDP v období 2016 až 2018 ukazuje vyšší tempa růstu u všech ukazatelů: v hřivnách, dolarech i na hlavu, ale tyto údaje neposkytují objektivní posouzení skutečnosti. V zemi dnes není žádný rozvoj, pouze se využívá dědictví sovětské éry.

Ekonomika v zemi degeneruje:

- kvůli vnitřním podmínkám nejsou žádné seriózní investoři;
- existuje nestabilita vlastnických práv;
- legislativa se neustále mění;
- dochází k poklesu ceny akcií zemědělského komplexu;
- investoři pojišťují rizika;
- existují problémy s externí dluhovou službou.

Ukrajina se v červnu 2018 umístila na druhém místě mezi dlužníky MMF a její dluh činil 76,3 miliardy dolarů. Jeho růst předčil nárůst devizových rezerv. Hlavní problém s platbami vznikl v roce 2014, kdy prudce klesl kurz hřivny. Platba zahraničního dluhu v roce 2019 je největší rozpočtovou položkou a rovná se 417 miliardám hřiven (v dolarech je to 15 miliard)

neboli 68,8 % HDP. Srovnání výdajů na platby věřitelům a HDP je uvedeno v tabulce 2.2.1.

Tabulka 2.2.1

Srovnání výdajů na platby věřitelům as HDP

Rok	Výše splátky, miliardy dolarů	Dluh v % HDP
2020	10	64,4
2021	5	60,4
2022	4,1	56,4
2023	4	52,4

Zdroje: sestaveno autorem na základě údajů z webu ukrajinského HDP podle let v dolarech : <https://bbqcash.com/economics/gdp-of-ukraine>

V roce 2018 Národní banka Ukrajiny změnila diskontní sazbu 4krát, její poslední hodnota byla 18 % . Ministerstvo financí umístilo cenné papíry na 20 % . Tato nerovnováha nezlepšila situaci v ekonomice, nefungoval kreditní systém.

Na Ukrajině je krajně neuspokojivý stav průmyslu a infrastruktury, snižuje se dostupnost energie pro každého spotřebitele. Míra inflace v roce 2018 byla 10 % , ceny produktů se zvýšily o 30 % a ceny služeb o 10–12 % . Průměrná mzda byla 9000 UAH (330 dolarů). Stínová ekonomika je vysoce rozvinutá. Náklady na služby v oblasti bydlení a komunálních služeb dohnaly ty evropské a nadále rostou. Vysoká míra je pozorována u pracovní migrace, což vytváří nepříznivou demografickou situaci. Sociální téma je v zemi v popředí, což ukázala volební politika roku 2020.

Tabulka 2.2.2 ukazuje strukturu HDP Ukrajiny podle konečného užití v letech 2005 až 2021. (milion hřiven)

Tabulka 2.2.2

Struktura ukrajinského HDP podle konečného použití od roku 2005 do roku 2021 (milion hřiven)

Rok	Nominální HDP za rok	Spotřebitelské výdaje	% HDP	Tvorba hrubého kapitálu	% HDP	Vývoz zboží a služeb	% HDP	Export zboží a služeb	% HDP
-----	----------------------	-----------------------	-------	-------------------------	-------	----------------------	-------	-----------------------	-------

2015	1979458	1715636	86.7	303297	15.3	1044541	52.8	-1084016	-54.8
2016	2383182	2018854	84.7	512830	21.5	1174625	49.3	-1323127	-55.5
2017	2982920	2552525	85.6	618914	20.7	1430230	47.9	-1618749	-54.3
2018	3558706	3196756	89.8	667953	18.8	1608890	45.2	-1914893	-53.8
2019	3974564	3785133	95.2	500614	12.6	1636416	41.2	-1947599	-49.0
2020	4194102	3923203	93.5	315026	7.5	1637399	39.0	-1681526	-40.1

Zdroj: sestaveno autorem na základě údajů z webu ukrajinského HDP podle let v dolarech:
<https://bbqcash.com/economics/gdp-of-ukraine>

Na základě získaných dat lze vidět, že téměř všechny ukazatele zaznamenaly mezi posledními analyzovanými sledovanými obdobími pokles.

Ukrajina je mladá země, která vznikla v roce 1991. Předtím existující Ukrajinský SSR zaujímal v ekonomice SSSR důležité místo. Vyráběla a dodávala unikátní zařízení a materiály, její průmysl zahrnoval více než 300 průmyslových odvětví (viz tabulka 2.2.3)

Tabulka 2.2.3

Výroba Ukrajiny během SSSR

Výroba:	Produkce Ukrajiny v době SSSR
Ocel	36
Cukr	62
Rostlinný olej	32
Živočišné produkty	71

Zdroje: sestaveno autorem na základě údajů z webu ukrajinského HDP podle let v dolarech:
<https://bbqcash.com/economics/gdp-of-ukraine>

Zemědělství představovalo čtvrtinu všech dodávek. Po osamostatnění se vše změnilo. Analyzují dynamiku HDP země po letech a srovnávají je s rokem 1990. Jestliže v roce 1991 to bylo 81,5 miliardy dolarů, pak po 8 letech v roce 1999 jeho úroveň prudce klesla (40,8

miliardy dolarů) a dosáhla 40 % z roku 1991 náročných na vědu průmyslová odvětví postupně mizí a opouští zemědělství, hutnictví a chemický průmysl. Vláda provádí řadu reforem, které však nepřinášejí úspěch a na pozadí celosvětové krize v roce 2009 dochází k dalšímu poklesu ekonomických ukazatelů o 15 %, což odpovídá nejhorším hodnotám na světě. V období 2010–2013 se daří dosahovat pomalého růstu HDP, ale země stále patří k nejchudším zemím Evropy.

V roce 2014 je propad HDP 7,5 %, kurz hřivny klesá 2krát a průmyslová výroba se snižuje o 10,7 %. Postižena jsou zejména průmyslová odvětví nacházející se na východě země v oblasti vojenského konfliktu.

Stínová ekonomika na Ukrajině roste a její ukazatele jsou 42 % HDP.

V roce 2015 pokles pokračuje – o 9,9 %. Státním převratem v roce 2014, odtržením Krymu a válkou na Donbasu byla země uvržena do krize. HDP klesá o 17 % a v ukazateli na hlavu je země na 111. místě na světě. Neustálé konflikty mezi prezidentem a parlamentem a změny statutu samotné Ukrajiny (prezidentské nebo parlamentní republiky) nepřispívají ke zlepšení ekonomiky. Dochází k dalšímu zjednodušení její struktury, kde hlavní jsou válcování kovů a zemědělství. Čísla se stabilizují, ale objevují se nové problémy, které je třeba řešit.

Životní úroveň obyvatel Ukrajiny již dlouho zůstává na stejné úrovni jako v Rusku, což je usnadněno nízkými cenami potravin, bydlení a komunálních služeb, a to na pozadí poměrně nízkých mezd. Růst cen na naléhání MMF vedl ke zbídačení obyvatelstva.

V roce 2018 činil růst reálného HDP ve srovnání s předchozím rokem 3,3 %. Průmyslová výroba se zvýšila o 3,6 % (bez dodávek uhlí). Dochází ke zvýšení mezd. Podle posledních údajů Státního statistického úřadu dosáhl hrubý domácí produkt za duben až červen 2019 ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku 4,6 % a ve srovnání s předchozím čtvrtletím vzrostl o 1,6 %. Prognóza ukazatele HDP podle Ministerstva hospodářského rozvoje a obchodu pro rok 2019 je 2,7 %.

Podle výsledků 1. pololetí 2019 oproti předchozímu roku lze konstatovat následující výsledky (statistické údaje) z hlediska objemů:

- průmyslová výroba na stejné úrovni – 100,5 %;
- zemědělství – 105,8 %;
- maloobchodní obrat v běžných cenách vzrostl o 10,3 %.

Zemědělství.

Rostlinné produkty v roce 2018 tvořily 20,6 % veškerého exportu. Sklizeň obilí je vyšší než v roce 2017, a to i přes snížení jednotlivých plodin. Nárůst byl způsoben zvýšením podílu kukuřice a slunečnice. Růst cen v zemi se neočekává, protože objem výroby je vyšší než poptávka na domácím trhu.

Negativní trend spojený s poklesem pracovního kapitálu pokračoval i v roce 2018. Nárůst produkce masa je pozorován díky levnému kuřecímu masu, roste jeho export i import. Pro dodávky do zahraničí se odebírá kvalitní výrobek a na jeho náhradu se dovážejí levné typy. Na domácím trhu poptávka nadále klesá, což se vysvětluje slabými příležitostmi obyvatel. Na export v této oblasti mohou vydělat jen velké firmy. Pro malé výrobce je vstup na evropské trhy značně problematický. Stávající kvóty na bezcelní vývoz do zemí EU jsou téměř beze zbytku využívány ve všech směrech.

Mezi agrární regiony patří regiony: Podolský, Střední a Černé moře. Zemědělství poskytuje 11,9 % HDP. Velkoobchod a maloobchod se na HDP podílejí 14,55 %. Zajišťují růst ukrajinské ekonomiky od roku 2000. Hlavními exportními dodávkami jsou zemědělské produkty a produkty hutnictví železa. Velký podíl na nich zaujímají doprava, informace a obchodní a počítačové služby.

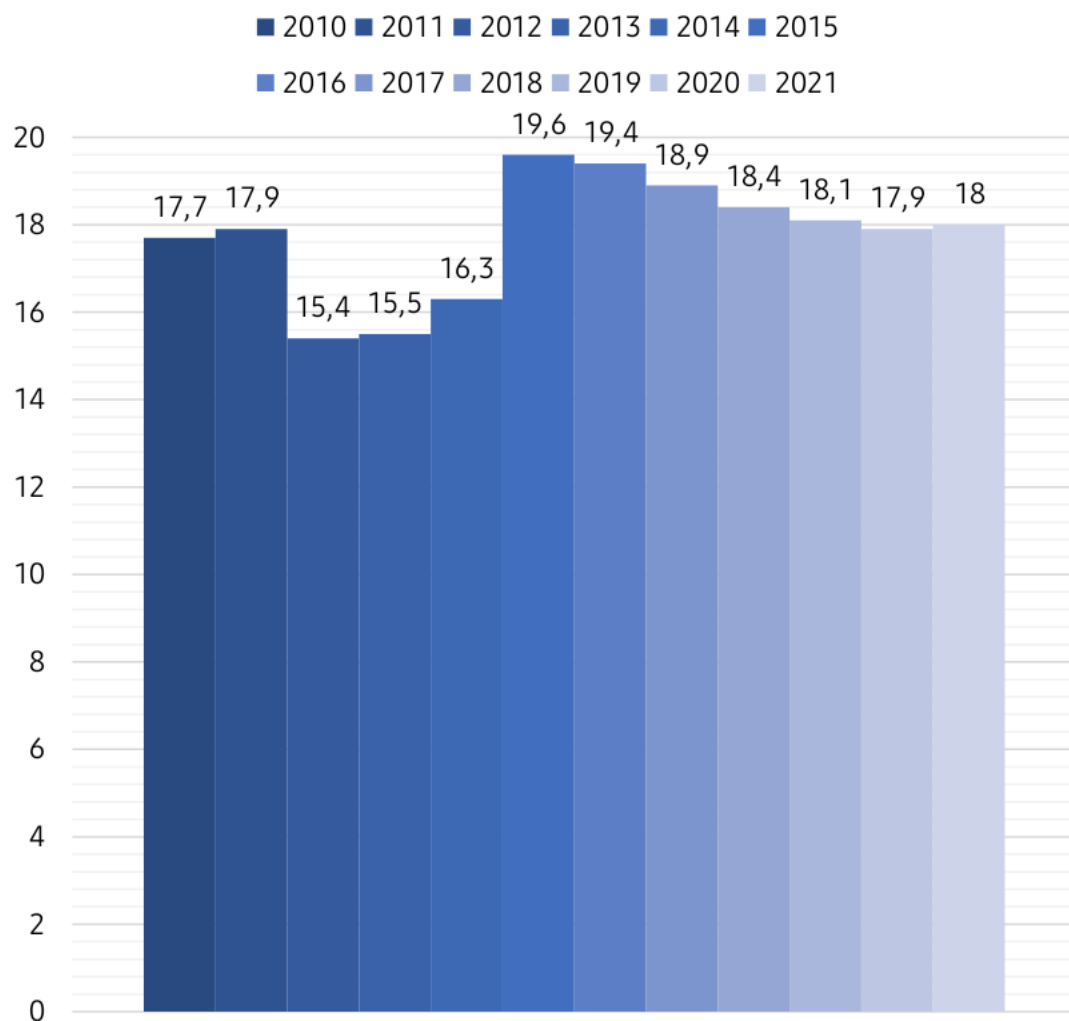
2.3. Problémy Ruska a Ukrajiny na makroekonomické úrovni

V současné době fungují ruská a ukrajinská ekonomika v recesi, která je způsobena vnitřními a vnějšími faktory. Při analýze současného stavu ruské ekonomiky mají ve větší míře negativní dopad vnější ekonomické sankce a také nízká cena ropy na mezinárodním trhu. Kromě zásadních negativních faktorů, které brání rozvoji tržní ekonomiky v Rusku, existuje mnoho sekundárních, ale stále nevyřešených problémů.

Jedním ze zásadních problémů je například to, že ruská populace chudne rychleji než ve zbytku rozvinutého světa a v dřívější historii Ruska (2005–2013).

Děje se tak ještě rychleji než uprostřed americké finanční a ekonomické krize, která vznikla v roce 2008. To je důvod, proč ruští občané nakupují výrazně méně zboží a služeb. V průměru do roku 2017 činí toto číslo asi 12 % ročně. V ruské ekonomice bylo v roce 1998 tempo poklesu objemu nákupů zboží a služeb na úrovni 7 % ročně. Úroveň chudoby podle Rosstatu je znázorněna na obrázku 2.3.1.

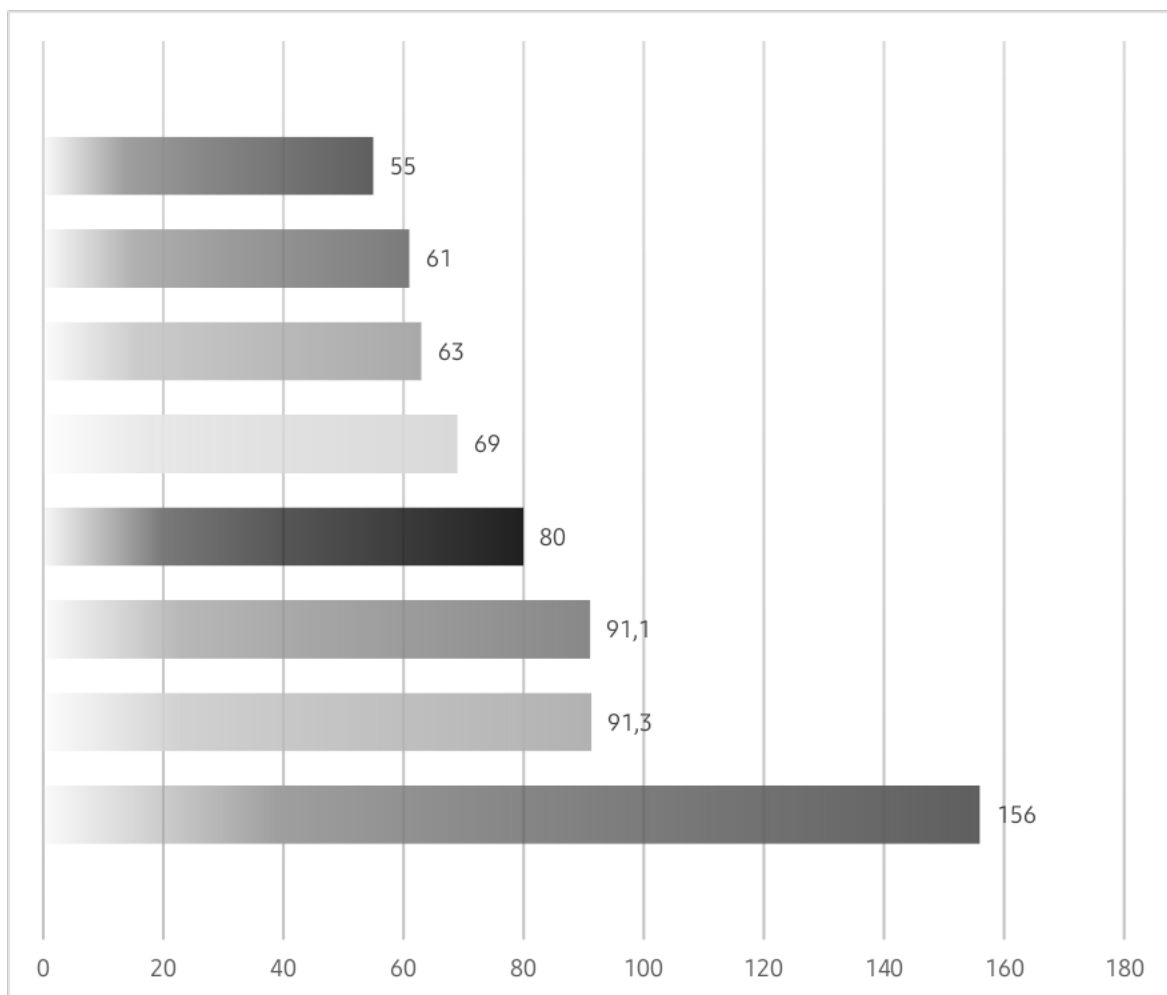
Tabulka. 2.3.1. Míra chudoby v Rusku

Zdroj: sestaveno autoremna základě údajů Rosstat: <https://rosinfostat.ru/uroven-bednosti/>
 Míra chudoby v Rusku v roce 2021 v prvním čtvrtletí vzrostla na 18 milionů, zatímco před rokem to bylo podle Rosstatu 12 % z celkového počtu obyvatel. Ve srovnání s prvním čtvrtletím se však tento ukazatel zvýšil o 0,1 bodu. Tyto statistiky se provádějí každoročně a každým rokem se míra chudoby zvyšuje.

Podle expertů OSN žije až 60 % obyvatel Ukrajiny pod hranicí chudoby. Podle nezávislých ukrajinských odborníků je toto číslo značně podhodnoceno, 90 % občanů lze bezpečně nazvat žebračky. V souladu se standardem OSN je minimální úroveň ubytování 5 \$/24 hod. Na základě zákona o státním rozpočtu je pro aktuální období PM na Ukrajině 2 \$/24 hod. To je téměř 2,5násobek nižší než mezinárodní standardy. Na obrázku 2.3.2 bude porovnáno životní minimum v zemích bývalého SSSR.

Tabulka. 2.3.2. Srovnání životního minima v zemích bývalého SSSR, \$

Ukrajina- 55;Kazakhstan-61;Gruzie- 63;Kyrgyzstan- 69; Azerbajdzan-80;Bělarusko- 91,1;Moldova-91,3;Rusko- 156;

Zdroj: vlastní zpracování.

Podle metodiky OSN, pokud je příjem člověka nižší než 5750 UAH/30 dní, „automaticky“ se dostává pod hranici chudoby. Oficiálně oznámená minimální mzda v zemi je 6,5 tisíce UAH. Dalším důležitým nevyřešeným problémem makroekonomiky Ruska zůstává nízká úroveň produktivity práce. Rusko zaujímá předposlední místo ve spodní části hodnocení. I přes nízkou úroveň produktivity práce v Rusku je jeho ekonomika stále v první desítce. Také úroveň produktivity práce výrazně zaostává za celkovým ekonomickým růstem. Tento trend má dlouhodobý charakter, od roku 2010 je mezi těmito hodnotami výrazné zpoždění. V tomto případě máme na mysli slabou míru korelace mezi tempy ekonomického růstu a produktivitou práce v ekonomicky vyspělých zemích světa. Údaje o růstu a poklesu produktivity práce jsou uvedeny v tabulce 2.3.1.

Tabulka 2.3.1

Růst a pokles produktivity podle odvětví za roky 2015-2019, %

	2015	2016	2017	2018	2019
Celkově	98,7	100,1	102,1	102,8	102,0
Zemědělství, lesnictví, myslivost, rybolov a chov ryb	104,0	102,2	105,3	102,8	103,7
včetně:					
Pěstování plodin a zvířat, lov a poskytování příslušné služby v nich oblasti	103,5	102,6	105,7	102,7	103,8
Rybaření a chov ryb	110,3	91,2	86,4	101,5	99,8
Nerostné suroviny	100,3	101,4	100,8	100,3	100,8
Zpracování	101,3	100,4	103,9	101,8	101,6
Poskytování elektřiny, plynu a páry	100,4	102,9	100,0	102,7	99,8
Vodovod; likvidace odpadních vod, organizace svozu a likvidace odpadů, eliminace znečištění	89,0	108,7	97,6	101,9	98,2
Stavebnictví	100,0	101,4	97,3	100,7	98,7
Velkoobchod a maloobchod; opravy motorových vozidel a motocyklů	93,0	96,6	100,4	102,4	102,9
Doprava a skladování	100,6	102,4	99,9	99,5	100,8
Činnost hotelových a stravovacích organizací	97,6	94,2	102,7	101,1	99,8
Činnosti v oblasti informací a komunikace	100,4	93,3	101,3	103,0	102,6
Realitní činnost	98,9	97,4	103,3	104,1	96,7
Odborná, vědecká a technická činnost	96,7	95,5	109,2	103,8	104,2

Administrativní činnost	111,6	102,4	100,3	102,5	96,5

Zdroj: sestaveno autorem na základě dat Rosstat: <https://rusind.ru/proizvoditelnost-truda-v-rossii.html>

V Rusku ponechává produktivita práce mnoho přání – 36. místo na světě s obrovským potenciálem rozvoje. V tuto chvíli je těžké říci, jakým směrem se bude parametr produktivity dále ubírat, protože krize v roce 2020 definitivně zasáhla produktivitu a zatím není jasné, jak moc. Je ale známo, že vláda je již téměř 10 let v kurzu zvyšování produktivity práce a úsilí úřadů není marné – kromě roku 2020 lze každý rok zaznamenat malý, ale stabilní nárůst.

Centrum pro makroekonomickou analýzu a krátkodobou prognózu v Rusku vyčleňuje následující faktory, které slouží jako ospravedlnění nízké úrovně produktivity práce: slabá úroveň rozvoje pracovní legislativy, organizace práce, morálně a fyzicky zastaralý dlouhodobý majetek, a dále výrobní technologie, nízká úroveň proškolení personálu, úroveň motivace personálu atd.

Paradoxně se jeví, že největšího poklesu produktivity práce bylo dosaženo v oblasti těžby nerostných surovin (96,9 % v roce 2018 oproti 2016-2017), lídry se stala také odvětví jako elektroenergetika (98,7 %), bydlení a komunální služby (99,2 %) a stavebnictví (98,3 %). Pokles produktivity práce souvisí s relativně levnou pracovní silou v Rusku. Někteří odborníci hovoří o výhodnosti této situace, jiní hovoří o nevýhodě. Zároveň však existuje mnoho zemí, ve kterých je produktivita práce mnohem vyšší než v Rusku, ale její náklady jsou výrazně nižší než v Rusku (například země BRICS, které tvoří většinu růstu světového HDP). V případě produktivity práce v Rusku spočívá tzv. vidlička v tom, že obyvatelstvo Ruska nestačí na to, aby se zde otevřela hlavní výroba ve světě. Úroveň produktivity práce je nízká, ale zároveň není úroveň mezd z pohledu světových cen dostatečně atraktivní. Z hlediska produkce je Ukrajina na úrovni 77 % svého vlastního rozsahu v roce 1990, zatímco například Bělorusko dosáhlo 199 % v roce 1990 a Rusko 119 %. Hutnictví patří mezi zaostávající odvětví národního hospodářství. Jde o odvětví, které zemi přináší největší devizové příjmy a je zcela ovládáno nejbohatšími podnikateli na Ukrajině. Podle Sergeje Prytomanova, výkonného ředitele Celoukrajinské asociace regionálních organizací zaměstnavatelů podniků hutního komplexu, pokud jde o jednoho Ukrajince zaměstnaného v metalurgii železa, v roce 2009 bylo průměrně vytaveno až 150 tun, zatímco v západní Evropě je to asi 575 tun. K dnešnímu dni není ukazatel populace v produktivním věku relevantní, snížil se o 3 %. Mezi 42,5 miliony obyvatel by počet práceschopných Ukrajinců

měl být 23 milionů. Ukazuje se, že asi 7 milionů nemá konkrétní a oficiální působiště. Sektorová zaměstnanost je uvedena v tabulce 2.3.2.

Tabulka 2.3.2

Sektorová zaměstnanost na Ukrajině

Odvětví hospodářství	2004, %	2010, %	2020, %
Zdravotnictví a sport	6,5	6,0	22,9
Průmysl	23,5	21,3	22,5
Kultura, věda a vzdělání	10,1	6,8	18,6
Obchod, služby	6,3	18,5	10,7
Doprava a spoje	4,9	6,3	7,6
Zemědělství	24,1	23,9	6,0
Stavebnictví	4,9	5,4	2,6
Ostatní	19,7	11,8	9,1

Zdroje: Vlastní zpracování na základě údajů z trhu práce a zaměstnanosti na Ukrajině. Dostupné na:

<https://visasam.ru/emigration/pereezdsng/zanyatost-naseleniya-ukrainy.html>

V roce 2020 byla nezaměstnanost v zemi 9,1 %. Toto číslo vytváří iluzi, že je udržována poměrně vysoká životní úroveň. Tento dojem může vycházet z toho, že ukazatel byl nejlepší za čtyři roky.

Počet nezaměstnaných byl 341 700 osob. To zahrnuje pouze osoby oficiálně registrované na úřadu práce. V roce 2014 byl počet nezaměstnaných 458 600.

Maximální míra nezaměstnanosti byla zaznamenána v roce 2000 a činila 12,4 %. 1 milion 178 tisíc lidí nemělo práci. Podle neoficiálních údajů se hledalo více než 2 miliony lidí. V letech 2006 až 2008, před krizí na Ukrajině, byla míra nezaměstnaných minimální. V roce 2006 to bylo 7,4 %, nepracovalo 784 tisíc lidí. Šlo však o údaje zohledňující Krym a

jihovýchod Ukrajiny.

V letech 2007 a 2008 úroveň klesla na 6,9 %. Počet evidovaných nezaměstnaných se snížil o 200 tis.

Jedním z klíčových nevyřešených makroekonomických problémů v Rusku je také nízká úroveň inovací ve výrobě nebo inovativní ekonomický rozvoj. Dnes je to jeden z klíčových motorů ekonomického růstu ve vyspělých kapitalistických ekonomikách světa. Mezinárodní globální index inovací (podle obchodní školy INSEAD) umístil Rusko na 45. místo. První místa v žebříčku si udržely Švýcarsko a Švédsko. Index zahrnoval takové parametry jako sociální instituce, úroveň rozvoje lidského kapitálu a vědeckého výzkumu, sociální infrastrukturu, vývoj domácího trhu, ale i rozvoj podnikání. Prezentované informace o nevyřešených problémech ruské makroekonomie jsou charakterizovány začarovaným kruhem. V praxi se ukazuje, že nízká úroveň a konkurenceschopnost výroby neumožňuje investovat do inovací a rozvoje. Nedostatek inovací a vývoje vytváří potřebu dovozu, což zase zvyšuje výrobní náklady na jednotku výstupu. Růst nákladů zase snižuje ziskovost atd. Začarovaný kruh může prolomit pouze státní systém regulace tržního hospodářství. To by nemělo být implementováno do direktivních nástrojů pro řízení ekonomických subjektů, ale do vytváření podmínek či zajišťování zdrojů pro překonání současné situace.

3. VYHLÍDKY ROZVOJE MAKROEKONOMICKÉ ÚROVNĚ

3.1. Způsoby, jak zlepšit ekonomiku Ruské federace a Ukrajiny

V předchozím odstavci byly zvažovány makroekonomické ukazatele Ruska a Ukrajiny a také byly zdůrazněny problémy makroekonomie v těchto zemích. Tato kapitola závěrečné kvalifikační práce by měla zvážit způsoby, jak zlepšit analyzované ukazatele ve zkoumaných zemích.

V Rusku i na Ukrajině bude zřejmé, že v tržní ekonomice nejsou zdroje společnosti plně využity. Příkladem je nezaměstnanost nebo nedostatečné využití výrobních kapacit, o kterých již byla řeč v odstavci 2.3. Míra nedostatečného využití zdrojů se přitom liší v závislosti na výkyvech v podnikatelské aktivitě nebo na existenci ekonomických cyklů. Změny v úrovni podnikatelské aktivity mohou ovlivnit i výši příjmů členů společnosti a životní úroveň. Proměnnou hodnotou je navíc i cenová hladina. Přirozeným jevem je inflace

v důsledku růstu cen. Výkyvy směnného kurzu národní měny, změny objemu vývozu a dovozu, zvýšení nebo snížení devizových příjmů a zvýšení nebo snížení zahraničního dluhu země pod vlivem deficitu státního rozpočtu jsou indikátory problémů, které brání dosažení makroekonomické rovnováhy.

Hlavním problémem makroekonomie je problém makroekonomické nestability, která se projevuje v ekonomickém cyklu.

V současné fázi jsou obzvláště aktuální otázky nezaměstnanosti a zaměstnanosti obyvatelstva. Vzhledem k tomu, že nezaměstnanost je důležitým problémem makroekonomie a je indikátorem makroekonomické nestability, přijímá stát opatření k jejímu potírání. Hlavními jsou ty následující:

- Provádění výplat dávek v nezaměstnanosti;
- Vytvoření služeb zaměstnanosti;
- Vytvoření dalších pracovních míst ve veřejném sektoru ekonomiky.

To však nestačí ani Ukrajině, ani Rusku. V tabulce 3.1.1 se podíváme na nejnovější údaje o nezaměstnanosti za rok 2021 a analyzujeme je.

Tabulka 3.1.1

Míra nezaměstnanosti podle zemí pro rok 2021, %

Stát	Míra nezaměstnanosti, %
Japonsko	2,6
Polsko	3,1
Holandsko	3,5
Mexiko	3,9
Německo	4,5
Bělorusko	4,7
Velká Británie	4,8
Švýcarsko	5,1
Čína	5,3
Rusko	5,4
Austrálie	5,6
USA	6,1
Finsko	7,7
Francie	7,9

Švédsko	9,5
Ukrajina	9,9
Turecko	12,2
Brazílie	14,4
Španělsko	15,3
Řecko	15,8
Jižní Afrika	32,5

Zdroje: Vlastní zpracování na základě údajů o nezaměstnanosti v Rusku: statistiky a procento nezaměstnaných. Dostupné z: <https://ratenger.com/economics/bezraboticza-v-rossii/>

V Bělorusku je podle oficiálních údajů míra nezaměstnanosti 1,4 %, ale mezinárodní experti ji odhadují na 4,7 % (což je také méně než v Rusku). Ukrajina zaznamenává již několik let stálý nárůst nezaměstnanosti – letos již dosáhla 10% hranice.

Z evropských zemí se v oblasti zaměstnanosti staly lídry Polsko, Holandsko a Německo. Ale mezi zaostávajícími jsou Španělsko, Řecko, Turecko. V Číně je situace o něco lepší než v Rusku, ale srovnatelná – 5,3 %. Přestože je nezaměstnanost mnohými vnímána jako extrémně negativní, má i pozitivní stránky. Zvažte výhody a nevýhody tohoto jevu v tabulce.

Tabulka 3.1.2

Pozitivní a negativní aspekty nezaměstnanosti

Negativní	Pozitivní
Snížení ekonomické bezpečnosti v zemi (omezené zájmy jednotlivce i státu)	Stimuluje se produktivita práce, zaměstnanci pracují efektivněji
Nárůst úmrtnosti a kriminality (lidé si zoufají, když zůstanou bez peněz)	Existují důvody pro zlepšení osobních dovedností
Efektivita země klesá (vyrábí se a prodává méně zboží)	Zvyšuje se hodnota práce (s pozicí je zacházeno ohleduplněji, a to ani manažersky)
Ztráta dovedností (kvůli aktivní praxi)	Roste důležitost zaměstnance (pokud jste byli přijati v době nezaměstnanosti, jste opravdu dobrý specialista)

Snížený daňový příjem	Stát podporuje nezaměstnané sociálními platbami (v Rusku jsou samozřejmě zanedbatelné)
-----------------------	--

Zdroje: Vlastní sestava na základě údajů o míře nezaměstnanosti v Rusku: statistika a procento nezaměstnaných. Dostupné z: <https://ratenger.com/economics/bezraboticza-v-rossii/>

Nezaměstnanost je každopádně negativním jevem, pokud překročí rozumné meze (4–6 %). V této situaci jsou možné kritické důsledky pro celou ekonomiku a vznik vleklé krize. Vzhledem k tomu, že tento problém je společný pro Rusko i Ukrajinu, budou navrženy další způsoby odstranění nezaměstnanosti pro obě zkoumané země. Aby se snížila nezaměstnanost, musí Ukrajina a Rusko vyřešit řadu problémů.

Prvním úkolem je zvýšení flexibility trhu práce a stimulace snižování nelegálního zaměstnávání, a to včetně:

- zlepšení regulační struktury pro výrobu zboží a služeb, opatření sociální ochrany pracovníků a udržení konkurenceschopnosti vyráběných výrobků;
- snížení míry nelegálního zaměstnávání;
- zefektivnění využití pracovních zdrojů ve veřejném sektoru pomocí užší vazby mezd na efektivitu a kvalitu práce poskytovaných služeb, s ohledem na složitost a objem vykonávané práce, charakteristiku územních trhů práce, jakož i zlepšování kvality pracovních míst;
- rozšíření praktických stáží mladých odborníků v organizacích, za účelem jejich následného zaměstnání ve stálém zaměstnání;
- stimulace zaměstnávání žen s nezletilými dětmi a zdravotně postižených dětí.

Druhým úkolem je zkvalitnění pracovní síly a rozvoj její profesní mobility na základě reformy systému odborného vzdělávání na všech stupních, rozvoje systému soustavného profesního vzdělávání, systému odborné přípravy a rekvalifikace personálu s přihlédnutím k definování priorit státu pro rozvoj ekonomiky, což znamená:

- rozvoj vnitropodnikového vzdělávání zaměstnanců organizací a dalšího odborného vzdělávání pro propouštěné zaměstnance;
- rozvoj profesní mobility založené na dalším vzdělávání, průběžném vzdělávání a rekvalifikaci, která umožní zaměstnancům zvýšit jejich konkurenceschopnost na trhu práce a realizovat svůj pracovní potenciál v nejdynamičtěji se rozvíjejících odvětvích ekonomiky v

souladu s poptávkou;

- rozvoj systému profesního poradenství a psychologické podpory obyvatelstva, včetně profesního poradenství pro školáky a zvýšení jejich motivace k práci v profesích a odbornostech žádaných na trhu práce.

Třetím úkolem je rozvoj institucí trhu práce, růst zaměstnanosti a efektivity využití pracovní síly, a to i zvýšením územní mobility pracovních zdrojů, včetně:

- zkvalitňování služeb v oblasti podpory zaměstnanosti obyvatelstva na základě rozvoje státních služeb zaměstnanosti a soukromých agentur práce a jejich vzájemného působení;
- vytvoření konkurenčního trhu pro poskytování služeb nezaměstnaným občanům a občanům, kteří mají potíže s hledáním zaměstnání, jakož i zaměstnavatelům při výběru personálu;
- reforma systému státní sociální podpory pro nezaměstnané občany s cílem motivovat je k aktivnímu hledání práce;
- využití nových informačních příležitostí a zajištění dostupnosti informačních zdrojů v oblasti zaměstnanosti;
- vytvoření mechanismu pro informování obyvatelstva o pracovních příležitostech v různých regionech Ruské federace/Ukrajiny, především v rámci velkých investičních projektů, prioritní národní projekty, federální cílené programy;
- využití územního plánování pro umístění infrastrukturních zařízení s cílem vytvořit podmínky pro přilákání podniků do regionů s přebytkem pracovní síly.

Čtvrtým úkolem je vytvořit pracovní podmínky, které umožní udržet pracovní kapacitu pracující populace po celou dobu její profesní kariéry, včetně:

- rozvoje a provádění opatření ke zlepšení pracovních podmínek a ochrany práce, snížení rizika úmrtí a úrazu při práci, nemocí z povolání a zlepšení řízení pracovních rizik za účasti stran sociálního partnerství;
- rozvoj systému hodnocení pracovních podmínek z hlediska identifikace škodlivých nebo nebezpečných výrobních faktorů ovlivňujících lidské zdraví;
- rozvoj a provádění opatření zaměřených na snižování počtu pracovních míst se škodlivými a nebezpečnými pracovními podmínkami, jakož i na vytváření efektivních pracovních míst s bezpečnými pracovními podmínkami.

Pátým úkolem je vytvořit podmínky pro přilákání zahraniční pracovní síly s přihlédnutím k dlouhodobým potřebám ekonomiky v oblasti pracovních zdrojů a na základě principu přednostního využití národního personálu, včetně:

- formování tolerantního postoje ve společnosti k pracovní migraci a migrantům, vytváření systému socializace migrantů, podmínek pro jejich adaptaci a zajištění účinné kontroly dodržování legislativy ve vztahu k pracovním migrantům;
- zjednodušení postupů pro udělování pracovních víz pro vysoce kvalifikované kategorie cizinců;
- organizace zahraničních center na podporu imigrace do Ruska a na Ukrajinu, přispívajících k odbornému výcviku a rekvalifikaci zahraničních pracovníků, jakož i jejich studiu ruského nebo ukrajinského jazyka, ruské kultury a ruské legislativy (nebo ukrajinštiny); realizace souboru opatření zaměřených na stimulaci návratu do Ruska (Ukrajiny) kvalifikovaných ruských (ukrajinských) specialistů, kteří opustili zemi v souvislosti s hledáním zaměstnání.

Kromě toho lze zdůraznit obecná opatření k prevenci negativních důsledků nezaměstnanosti:

1. Zaměstnávání přímo v podniku vytvářením nových pracovních míst (rozšiřování nebo vytváření oddílů, rekvalifikace na jiné obory apod.).
2. Organizace veřejných prací (zkrášlování území, lesů a městských ulic, práce na zeleninových základnách, sklizeň zemědělských produktů).
3. Podpora soukromého podnikání a stimulace samostatné výdělečné činnosti obyvatelstva, rozvoj drobného podnikání (družstva, farmy).
4. Rekvalifikace a odborné vzdělávání v nedostatkových specializacích a profesích.
5. Využití flexibilních forem zaměstnávání (práce z domova, zkrácený úvazek/týden).
6. Široká informovanost obyvatel o pracovních příležitostech, pořádání pracovních veletrhů, dnů otevřených dveří atd.

Za účelem přijetí preventivních opatření ke zmírnění negativních socioekonomických důsledků v souvislosti se zaváděním částečných úvazků v organizacích, dočasným přerušením práce, poskytováním neplaceného volna zaměstnancům, případným propouštěním zaměstnanců, jakož i zajištění zaměstnávání občanů hledajících práci se plánuje organizovat dočasné zaměstnávání zaměstnanců organizací ohrožených výpovědí a občanů hledajících práci.

Nejžádanějšími oblastmi dočasného zaměstnání bude zvelebování území včetně území podniků, kosmetické opravy budov a prostor či archivní práce.

Organizace dočasného zaměstnání sníží napětí na trhu práce, zabráni sociálnímu napětí a podpoří příjmy občanů v období nucených odstávek podniků, zkrácených pracovních úvazků nebo v období aktivního hledání zaměstnání. Organizace dočasného zaměstnávání zaměstnanců, kterým hrozí propuštění navíc umožňuje podnikům zachovat

si lidské zdroje.

ZÁVĚR

Makroekonomie je úsekem moderní ekonomické teorie, který studuje ekonomiku jako celek i její nejdůležitější složky (podnikání, veřejný sektor atd.).

Předmětem makroekonomické teorie je studium makroekonomických jevů, které nejsou spojeny s žádným sektorem ekonomiky, ale jsou relevantní pro všechny sektory ekonomiky a měly by dostat obecné (makroekonomické) vysvětlení. Je třeba poznamenat, že některé makroekonomické problémy se týkají ekonomiky země a některé mohou mít důsledky pro řadu zemí (například globální ropná nebo finanční krize).

Hlavní problémy, které makroekonomie studuje, jsou:

- ekonomický růst a jeho míry;
- ekonomický cyklus a jeho příčiny;
- úroveň zaměstnanosti a problém nezaměstnanosti;

- obecná cenová hladina a problém inflace;
- úroveň úrokové sazby a problém peněžního oběhu;
- stav státního rozpočtu, problém financování rozpočtového deficitu a problém veřejného dluhu;
- problémy s platební bilancí a směnným kurzem; problémy makroekonomické politiky.

V průběhu práce byl učiněn závěr, že v současnosti ekonomiky Ruska a Ukrajiny fungují v recesi, která je způsobena vnitřními a vnějšími faktory. Po analýze současného stavu ruské ekonomiky mají ve větší míře negativní dopad vnější ekonomické sankce a také nízké ceny ropy na mezinárodním trhu. Kromě zásadních negativních faktorů, které brání rozvoji tržní ekonomiky v Rusku existuje mnoho sekundárních, ale stále nevyřešených problémů.

Jedním ze zásadních problémů je například to, že ruská populace chudne rychleji než ve zbytku rozvinutého světa a v dřívější historii Ruska (2005–2013).

Seznam použité literatury

1. Agapová T. A., Seregina S. F. Makroekonomie. - M.: Vydavatelství univerzity "Synergie". 2013. 560 s.
2. Anosová A. V., Kim I. A., Kasatkina A. A. Makroekonomie. Učebnice. – M.: Yurayt. 2019. 528 s.
3. Boytsova E. Yu., Voshchikova N. K. Mikroekonomie a makroekonomie. Skutečné problémy. Učebnice a praxe. – M.: Yurayt. 2019. 250 s.
4. Burlachkov, V.K. Makroekonomie, měnová politika, globální krize: Analýza moderní teorie a problémy budování nového modelu ekonomického rozvoje / V.K. Burlachkov. - M.: KD Librokom, 2019. - 240 s.

5. Vasiliev, V. P. Ekonomie: učebnice a workshop pro vysoké školy / V. P. Vasiliev, Yu. A. Kholodenko. - 3. vyd., revidováno. a doplňkové - Moskva: Nakladatelství Yurayt, 2021. - 316 s.
6. Vikulina, T. D. Ekonomická teorie: učebnice / T. D. Vikulina. - 2. vyd. - Moskva: RIOR: INFRA-M, 2020. - 209 s.
7. Grebennikov, P. I. Ekonomie: učebnice pro vysoké školy / P. I. Grebennikov, L. S. Tarasevich. - 5. vyd., přepracováno. a doplňkové - Moskva: Nakladatelství Yurayt, 2021. - 310 s.
8. Gukasyan, G. M. Ekonomická teorie: klíčové problémy: Učebnice / G.M. Ghukasyan. - 4. vyd., dodat. a přepracováno. - M.: NITs INFRA-M, 2019. - 224 s.
9. Deren, V. I. Ekonomie: ekonomická teorie a hospodářská politika ve 2 hod. 1. část: učebnice a workshop pro vysoké školy / V. I. Deren. - 6. vydání, Rev. a doplňkové - Moskva: Nakladatelství Yurayt, 2021. - 432 s.
10. Evstafiev, D. S. Základy ekonomických znalostí / D. S. Evstafiev. - Moskva: Nakladatelství Yurayt, 2021. - 190 s.
11. Iokhin, V. Ya. Ekonomická teorie: učebnice pro univerzity / V. Ya. Iokhin. - 2. vyd., přepracováno. a doplňkové - Moskva: Nakladatelství Yurayt, 2021. - 353 s.
12. FABOZZI, Frank J., NEAVE, ZHOU: Financial Economics, 1. vydání, Wiley 2011, 672 str., ISBN 978-0470596203
13. SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D.: Ekonomie, 1. vydání, Praha, Svoboda 1991, 1011 str., ISBN 80-205-0192-4
14. SOJKA, M., KONEČNÝ, B.: Malá encyklopedie moderní ekonomie, 1. vydání, Praha, Libri 1996, 270 str., ISBN 80-85983-05-3
15. SPĚVÁČEK, V., ROJÍČEK, M.: Makroekonomická analýza, 1. vydání, Praha, Linde 2012, 608 str., ISBN 978-80-86131-92-4